

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Магістерська робота
ТРАДИЦІЇ ТА КУЛЬТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ РОМІВ В ЖИТТІ
БЕРЕГІВСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ “ОПРЕ РОМА”

БАКША НОРА БЕЙЛІВНА

Студентка II-го курсу

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 10 /27 жовтня 2021 року

Науковий керівник:

Романюк Катерина Олександрівна,
кандидат педагогічних наук

Консультант:

Балог Лівія Іванівна,
ст. викладач

Завідувач кафедру:

Біда Олена Анатоліївна,
доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 2022

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра педагогіки та психології

Магістерська робота

**ТРАДИЦІЇ ТА КУЛЬТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ РОМІВ В ЖИТТІ
БЕРЕГІВСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ “ОПРЕ РОМА”**

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконала: студентка II-го курсу

Бакша Нора Бейлівна

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Науковий керівник: Романюк Катерина Олександрівна,

кандидат педагогічних наук

Консультант: Балог Лівія Іванівна

ст. викладач

Рецензент: Тягур Василь Михайлович

кандидат педагогічних наук

Берегове
2022

**II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Pedagógia és Pszichológia Tanszék**

**A ROMA KULTÚRA HAGYOMÁNYAI A BEREGSZÁSZI OPRE ROMA
GIMNÁZIUMBAN**

Magiszteri munka

Képzési szint: mesterképzés

Készítette: Baksa Nóra

VI. évfolyamos hallgató

Képzési program: 013 Tanító

Témavezető: Romanyuk Katerina

a pedagógia tudományok kandidátusa, tanszéki docens

Konzulens tanár: Balogh Livia

adjunktus

Recenzens: Tyahur László

a pedagógia tudományok kandidátusa

ЗМІСТ

Вступ	6
I. Традиції	8
1.1. Історія Берегівська гімназія "Опре Рома"	8
1.2. Цигани: історія, національність	17
1.3. Роль танцю у циган	23
1.4. Любов до музики	25
1.5. Традиційне вбрання та одяг у ромів	26
1.6. Циганські повір'я, приказки	28
II. Дослідження	32
2.1. Мета дослідження, гіпотеза	32
2.2. Обставини та місце проведення дослідження	32
2.3. Результати дослідження	33
2.4. Доведення та/або спростування гіпотез	60
Узагальнення	63
Резюме	65
Список використаної літератури	66
Додатки	69

TARTALOM

Bevezetés	6
I. Hagyományok.....	8
1.1. A Beregszászi 7. számú Általános Iskola története	8
1.2. A cigányokról: történelem, nemzetiség.....	17
1.3. Tánc szerepe a cigány kultúrában	23
1.4. A zene szeretete	25
1.5. Roma viselet és öltözködés	26
1.6. A cigány hiedelmek, mondások.....	28
II. Kutatás	32
2.1. Kutatási cél, hipotézis	32
2.2. Kutatási módszerek és minta bemutatása.....	32
2.3. A kutatás eredményei.....	33
2.4. A hipotézisek bizonyítása és/vagy cáfolása	60
Összefoglalás.....	63
Rezume	65
Felhasznált irodalom.....	66
Melléklet	69

BEVEZETÉS

Diplomamunkám témája a roma kultúra. A Beregszászban élő romák hagyományainak a feltárását tűztem ki célul. A Beregszászi “Opre Roma” Gimnáziumban tanulók és ott tanult romák körében végeztem a felmérést. Az iskoláról tudni kell azt, hogy roma tanulókkal foglalkoznak, de hivatalosan nem kapták meg a cigányiskola státuszt. Így magyar tannyelvű intézetként működik.

Azért tartom fontosnak, hogy foglalkozzák a témával, mivel minden ember életében nagy jelentősége van a kultúrának. Pedagógusként pedig fontosnak tartom, hogy már iskolás korban megismerkedjenek a gyermekek a tradíciókkal. Ezért szerettem volna belátást nyerni, hogy a Beregszászi “Opre Roma” Gimnáziumban tanuló gyerekek mennyire vannak tisztában ezekkel a dolgokkal. A téma aktualitása azért fontos, mert jelentős adatokat kaphatunk azáltal, hogy ha megvizsgáljuk és összehasonlítjuk az idősebb és a fiatalabb romák tudását a kultúrájuk terén.

A kutatásomat három részre osztottam. Egy interjú keretén belül beszélgettem olyan roma emberekkel, akik Beregszász utcáiban vagy a Különtanyában élnek. Különtanyának nevezik magát a cigánytáborot. A megkérdezettek között van fiatal és idősebb is. Korcsoportokat tekintve vannak fiatalok is idősebbek is az adatközlők között. Erre azért volt szükség, hogy megvizsgálhassam és össze tudjam hasonlítani a kapott adatokat. Az adatokból megtudhattuk, hogy az idősek és a fiatalok mennyire ismerik a saját kultúrájukat, hagyományaikat. Egy harmadik szemszöveget is megvizsgáltam. Ez az iskola volt. Kíváncsi voltam arra, hogy az iskola mennyire törődik a tanulók szokásaival és népi műveltségével.

A munkámat két nagy fejezetre osztottam. Az első fejezet első alpontjában ismertetni szeretném az olvasóval a Beregszászi “Opre Roma” Gimnázium történetét, kialakulását és programjait, amelyeken részt vesz. A következő alpontban a cigányok történetét mutatom be. Szeretném megismertetni, hogy honnan indultak el vándorolni, mivel foglalkoznak és milyen jelképeik vannak.

A továbbiakban a roma hagyományokat mutatom be. A cigányok életére jellemző a vándor életmód. Emiatt sok országot bejártak a történelmük során, így a tradíciók is sokszínűek. Ebben a fejezetben betekintést nyerhet az olvasó a cigány életmódba, öltözködésbe, hiedelmekbe és babonákba. Ezen kívül megismerhetik a tánc és a zene iránti szeretetüket és odaadásukat.

Munkám fő része a második fejezet, amelyben magát a felmérést mutatom be. Ebben a részben összegzem az interjúkon és kérdőíven kapott adatokat. A felmérések célja az, hogy képet kapjunk a mostani cigány népesség kulturális életéről, mennyire tartják a szokásaikat, illetve babonáikat.

Munkámban fontos szakirodalmi források a következők:

1. Bódi Alexandra (2014): Cigányvér, Az identitás, a hagyományőrzés és a hagyományozódási folyamat viszonya a tánc vonatkozásában a cigányoknál, Szakdolgozat, Budapest Kortárástánc Főiskola - Táncművész BA szak, Budapest
2. Braun László, Csernicsekó István, Molnár József, (2010): Magyar anyanyelvű cigányok/romák Kárpátalján, PoliPrint Kft, Ungvár.
3. Szuhay Péter (1999): A magyarországi cigányság kultúrája: etnikus kultúra vagy a szegénység kultúrája, Panoráma Kiadó, Budapest
4. A Beregszászi "Opre Roma" Hivatalos Honlapja
5. Ladányi János, Szelényi Iván (1997): "Ki a cigány?", Kritika, 12. sz., Akadémia Kiadó, Budapest 3-6. o

Diplomamunkában felváltva használom a roma és a cigány kifejezéseket egymás szinonimájaként.

I. CIGÁNY HAGYOMÁNYOK

A cigányok életében több tényező is van, amelyek fontos szerepet töltenek be az életükben. Ilyen a tánc, a zene és a népviselet is. Ebben a fejezetben betekintést nyerhetnek az olvasók, hogy milyen tradíciók alakultak ki az évek során bennük. A legtöbb cigány halmozottan hátrányos helyzetű, de ettől eltekintve nagy hangsúlyt fektetnek a küllemre és a megjelenésre. A romák egy vándorló népcsoport. A 18. században kezdtek el vándorolni Európa különböző országaiba. Emiatt a vándorlás miatt sok országot bejártak. Nemcsak az országot fedezték fel, hanem megismerkedtek az adott település kultúrájával. És, ha olyan szokást, hagyományt ismertek meg, amely nekik megtetszett, akkor azt tovább vitték magukkal. Emiatt alakult ki ilyen sokszínű a romák kultúrája és tradíciói.

1.1. A Beregszászi “Opre Roma” Gimnázium

A Beregszászi “Opre Roma” Gimnázium 1953-ban alakult meg. Ebben az időben magyar tannyelvű intézetként működött. Ekkor még a munkás klubban résztvevő családok gyermeki jártak az iskolába. De csak alsó tagozatos iskola volt. Majd csak 1960-ban kezdték el bővíteni. Az iskola főépületét további tantermekkel és épületekkel nagyobbították. Így 1964-től már 8 osztályos iskolaként funkcionált. 1996-tól az iskola 9 osztályos általános iskolaként kezdett működni. Jelenleg pedig 13 párhuzamos osztályban tanulhatnak a gyerekek (Beregszászi “Opre Roma” Gimnázium hivatalos honlapja szerint).

1968-ban írárták be az első roma tanulókat az iskolába. Évről évre fokozatosan nőtt a roma tanulók száma, így fokozatosan nyitottak külön osztályokat a cigányoknak.

Az 1978-1979-es tanévben ballagott le az utolsó olyan osztály, ahol a romák és a magyarok párhuzamosan tanultak. Ettől az évtől kezdve 98%-a az iskolának cigány nemzetiségű volt. Innen ered a “cigány iskola” név is. Azért kezdett kialakulni ez a szegregáció, mert a szülők a lakóhelyéhez legközelebbi iskolába adják be a gyerekeket. És a Beregszászi “Opre Roma” Gimnázium a Különtanyához van a legközelebb (Beregszászi “Opre Roma” Gimnázium hivatalos honlapja szerint).

Az ezt követő években, főleg a redszerváltás után egyre kevesebb tanuló járt iskolába. Romlott az iskola látogatottsága egészen 2006-ig. Ebben az évben igazgatóváltás történt. Az

új igazgató Kudron Ágnes lett, aki jelenleg is munkálkodik (Beregszászi “Opre Roma” Gimnázium hivatalos honlapja szerint). A kéte

Az iskolai adatok és az igazgatóság elmondása alapján az iskolai szegregáció nem adminisztratív okokból, hanem a szabad iskolaválasztási rendszer miatt alakult. Ez azért volt így, mivel a hatvanas évektől a cigány családokat a roma táborban telepítették le. Így az ott lakó cigányok ebbe az iskolába adták be a tanulókat. Ahogy egyre nőtt a cigány tanulók száma úgy egyre jobban lettek kiszorítva a magyar diákok (Baksa, 2020).

A kilencvenes évektől kezdődően pedig csak roma tanulók tanultak az iskolában. A kétezres években volt egy-egy tanuló, akik magyar nemzetiségűek, de ők is hátrányos helyzetűek voltak. Illetve a 2010-es évben volt olyan tanulójuk is, aki vegyes házasságból született. Ezek a gyerekek is magyar cigánynak vallották magukat az igazgató elmondása szerint. Az iskola folyosóján hallható az, hogy a gyermekek egymást is cigánynak szólítják (Beregszászi “Opre Roma” Gimnázium hivatalos honlapja szerint).

Az iskola több tanára is elismerést nyert különböző versenyeken:

- 2018 - ban lett az iskola igazgatóhelyettese Medulics Ágnes. Testnevelés tanárként is tanít az iskolában. 2018-ban az “Év tanára” versenyben helyezést ért el.
- 2018. január 18-án a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége az Együtt szerkesztő bizottságával egyetemben az Együtt-nívódíjat adta át az iskola magyar nyelv és irodalom tanárának, Shrek Tímeának a Magyar Kultúra Napja alkalmából.

Az iskolát Orosz Ildikó, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola rektor asszonyának a segítségével, egy magyarországi támogatás keretein belül felújították 2017-ben (Baksa, 2020).

Az idei tanévben 22 pedagógus és 7 kiegészítő munkás dolgozik az iskolában. Minden évben tanárhiány lép fel. Az igazgató elmondása szerint vannak olyan tanárok, akik csak egy évet tanítanak ott és a következő évre új pedagógust kell a helyére keresni. Jelenleg minden tanári pozíció be van töltve. De vannak olyanok, akik nem a saját szakirányuknak megfelelően tanít. Megfigyelhető az, hogy főiskolás diákokat is alkalmaz az iskola. 2021/2022-es tanévben is volt olyan főiskolás diák, aki pár hétre helyettesített egy

pedagógust. Az ilyen tanároknak az iskola minden támogatást megad, hogy minél hamarabb beilleszkedjenek, és hogy ez által megfelelően végezzék a munkájukat.

Jelenleg is vannak olyan pedagógusok, akik még tanulnak, de nekik ez már a második diplomájuk lesz. A többi ott dolgozó tanár felsőfokú végzettséggel, vagyis az bachelor diplomával rendelkezik. Egyik tanárnak sincs doktori végzettsége.

Az iskola 300 gyerek befogadására képes ideális esetben. Ezzel szemben az elmúlt 12 évben mindig jóval e fölött volt a tanulók száma, még úgy is, hogy sok gyereket utasítanak el a beiskoláztatás alkalmával. Az idei, 2021/2022-as tanévben 340 gyermek tanul az iskolában. Az elemi osztályokban párhuzamosan folyik az oktatás, míg a felső osztályokban minden évfolyamban csak egy osztály van, de ez csak a 2008/2009-es tanévtől van így. Addig az alsó osztályokban is évfolyamonként csak egy osztály volt. Az 1. táblázatban megfigyelhető, hogy a 2006-2019 között lévő tanévekben évről-évre változott az ott tanuló diákok létszáma.

Tanév	Létszám (fő)
2006/2007	358
2007/2008	342
2008/2009	353
2009/2010	329
2010/2011	358
2011/2012	342
2012/2013	353
2013/2014	358
2014/2015	342
2015/2016	353
2016/2017	358

2017/2018	334
2018/2019	349
2019/2020	352
2020/2021	343
2021/2022	340

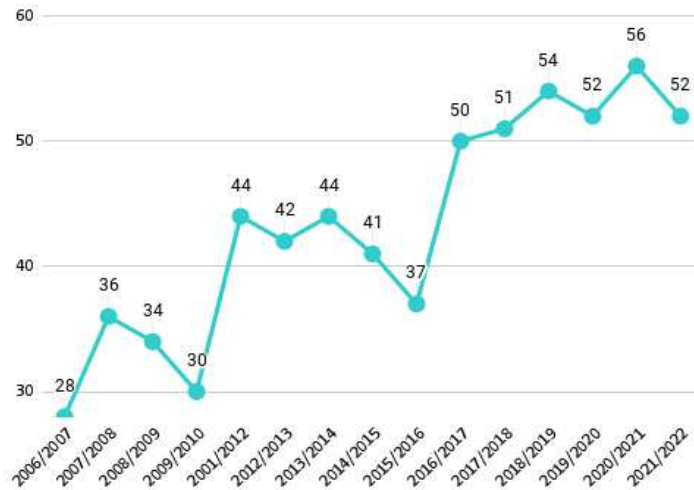
1. táblázat: A Beregszászi "Opre Roma" Gimnázium tanulói létszáma 2006-2022 között

Forrás: Saját szerkesztés, 2022

A legtöbb tanévben 340 fő fölött volt a diákok száma, kivéve a 2009/2010-es tanévben, ott jelentős csökkenés figyelhető meg, de még így is az optimális befogadó helyek számától több gyermek tanult az iskolában. Mindössze 329 tanuló tanult az iskolában. Abban az évben 30 első osztályos kezdte meg tanulmányait.

Az elmúlt tíz évben folyamatosan nő az első osztályokba beiskolázott gyerekek száma. Az igazgatónő elmondása alapján azért is tudnak a megengedettnél több gyereket felvenni az első osztályokba, mert a nagyobbaknál gyakori a hiányzás. Az otthoni környezet nem segíti őket az eredményes tanulásban és az iskolák sem tudnak ezekkel a problémákkal szembe nézni. Sok gyermek segít a család anyagi terheinek viselésében és már egész kicsi korától kezdve koldulni jár vagy vigyáz a kisebb testvéreire. Egy átlagos napon az iskolában jelenlévő gyerekek száma 200 fő körül van.

Forray (1997) megállapítása szerint, a cigány családok minél hagyomány őrzőbbek, annál határozottabban maguknak tartják fenn annak jogát, hogy konkrét helyzetekben döntsenek: az iskolai kötelezettségek teljesítésének vagy az aktuális családi szükségletek kielégítésének adjanak elsőbbséget. Az 1. ábrán megfigyelhető, hogy hogyan is alakult az első osztályosok száma 2006-tól. A 2006/2007-es tanévben mindössze 28 első gyermek iratkozott be az iskolába (Forray, 1997).

1. ábra: A Beregszászi “Opre Roma” Gimnázium első osztályába íratott gyerekek számának alakulása 2006-2022 között

Forrás: Saját szerkesztés, 2022

A következő évben már növekedés figyelhető meg. Majd a következő két tanévben megint egy csökkenés vehető észre. A 2009/2010-es tanévtől kezdve a 2014/2015-s tanévig fokozatosan váltakozott a beiskolázottak száma. Egyik évben növekedett, a másik évben pedig csökkent az elsősök száma. A 2015/2016-os tanévben egy újabb csökkenés figyelhető meg. Attól a tanévtől kezdve pedig nő a beiratkozott gyerekek száma.

Ebben az intézményben olyan gyermekek járnak, akik hátrányos helyzetűek, és ez meglátszik a tanulmányi eredményeiken. A tanulók 80%-a kezdőszintű, 20% erősebb, mint a többi gyermek. Az összes tanulót támogatják és segítik őket. Az iskola célja az, hogy olyan iskolát teremtsenek, ahová a gyerekek szívesen járnak, a tanulást nem teherként, „nyűgként”, hanem élményként, gyarapodásként élik meg. Ahol barátságos, elfogadó környezet, szerető pedagógusok és iskolai dolgozók várják őket, nap, mint nap. Ahol minden tanuló választhat a felkínált lehetőségekből érdeklődése, egyénisége szerint. Ahol a pedagógusok nemcsak a tananyagot kérik számon, hanem a számukra legfontosabb értékeket is át szeretnék adni a gyerekeknek: az olvasás örömét (könyvtári foglalkozások), a színvonalas szórakozás igényét (színház- és múzeumlátogatás), a mozgás és a téli sportok szépségét (sportszakkör, korcsolyázás) a kreativitás varázslatát (kézműves tevékenységek). Mindezek mellett arra törekednek, hogy a tanulók mindazt megtanulják, amit otthon a családban nem tanulhattak meg. Ilyen az illemszabályok és kulturált viselkedési szabályok, formák.

Az iskola tanulói tanulmányi versenyeken is részt szoktak venni minden évben. Általában a szépírás, a szavaló, a matematika és az ének versenyeken képviselik az iskolát. A szavaló versenyeken szinte minden évben helyezést érnek el. A legutóbbi versenyen kettő darab harmadik helyezést hoztak el a „cigány iskola” növendékei. Két különböző korosztályban érték el ezt a kiváló helyezést.

2017-ben a Beregszászban megrendezett munka olimpián az iskola egyik diákja, név szerint Gábor Marianna második helyezettet ért el.

Az iskolában 07:30-kor kezdődik a tanítás. A 2020/2021-es tanévben levették az étkeztetést, ezért már nem főtt ételt kapnak a gyermekek. A gyámosoknak, vagyis azoknak a gyermekeknek, akiknek egyik szülője meghalt biztosítanak egy adag főtt ételt. A többi gyermek pedig egy szendvicset és egy főtt teát kapnak. A teát az iskolában főzik. A szendvicshöz valót pedig az püspöki hivatal biztosítja.

A cigánygyerekek oktatási eredményessége természetesen nemcsak attól függ, hogy mennyire vannak elkülönítve, hanem attól is, hogy milyen feltétel mellett oktatják őket, milyenek a tárgyi és személyi feltételek. Azt tapasztaltam, hogy ez az iskola épületállománya nem sokban, de mégis különbözik egy kárpátaljai magyar általános iskola épületállományától. Két épületben zajlik az oktatás. Külön épületben vannak az elemi osztályok (1-4 osztály) és külön épületben az 5-9 osztály. Az épület minősége a helyi átlag alatt van. A legfőbb problémát az jelenti, hogy az iskola felújítására a fenntartó önkormányzatnak nem jut elég pénze, a tanulók kevésbé vigyázzák meg a rendet, így minden erőfeszítés ellenére is fokozatosan romlik az épületek állapota, bár kívülről felújították az iskolát, de belülről évről-évre egyre rosszabb a falak állapota. Az iskola rendelkezik felújított tornateremmel és a kulturális és szociális célokat szolgáló kiegészítő helyiségek állapota is megfelelő, bár felszereltsége hiányos. A tornatermet 2016-ban újították fel Szalipszki Endre beregszászi magyar főkonzul javaslatára a Szerencsejáték Zrt. adományából, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat és a Beregszászi Járási Máltai Szeretetszolgálat közreműködésével. Az iskola berendezésével és felszerelésével az igazgató és a pedagógusok nagy része elégedetlen. Ennek elsősorban az az oka, hogy véleményük szerint a hátrányos helyzetű cigány gyerekek oktatása az átlagnál jobb színvonalú tárgyi feltételeket igényelnie annak érdekében, hogy a családból hozott hiányosságok pótolhatók legyenek. 2020 folyamán az iskola udvarára egy járdát öntöttek, amellyel összekötötték a két épületet, így a diákok és a

pedagógusok egyszerűbben és tisztábban közlekedhetnek a két épület között. 2021 januárjától két kazán működik, amely segítségével fűtik az iskolát (Baksa, 2020).

Az iskolának van egy testvériskolája. Testvérkapcsolatban az Ungvári 14. számú Általános Iskolával van. Ez az iskola is „cigány iskola”, bár ez sem rendelkezik ezzel a státusszal. A két iskola közötti kapcsolat különlegessége, hogy míg a beregszászi iskola magyar tannyelvű, addig az ungvári ukrán tannyelvű. Az ungvári iskolában tanulnak magyarul, hogy még többet tudjanak kommunikálni a testvériskola növendékeivel. A rendezvényekre mindig meghívják egymást, és a meghívott fél mindig egy rövid szereppel kedveskedik a vendéglátóknak. Sok esetben előfordul az, hogy a szerep, amivel készülnek, olyan anyanyelvű, amilyen iskolába mennek. Vagyis, ha a Beregszászi 7. számú Általános Iskola növendékeit hívják meg Ungvárra, akkor a szerep, amivel készülnek az ukrán nyelvű, és ez fordítva is így szokott lenni. A két testvériskola jelenleg egy projekten dolgozik. Szeretnének kapcsolatot létesíteni Románia egyik cigány iskolájával. A tárgyalások most zajlanak. Az igazgatónő elmondta, hogy egy tizenhat hónapos szerződést szeretnének kötni. Reményeik szerint mindez hozzájárulhat a tanulmányi eredményeik és iskolai eredményességük javulásához, társaikhoz, a közösséghez való kapcsolatuk fejlődéséhez, illetve az így kialakított közös programok reményeik szerint segíthetik a tanulók egymás iránti előítéletességének csökkenését. Mindezt észrevétlenül, játékos, ismeretterjesztő alapon. Ezen túlmenően a testvériskolai kapcsolat segítségével a tanulóknak lehetőségük nyílik nyelvtudásuk fejlesztésére, az idegen környezetben való eligazodás kipróbálására, az idegen környezetben való helytállás erősítésére, és a választott partnerország kultúrájának közvetlen megismerésére (Beregszászi “Opre Roma” Gimnázium hivatalos honlapja szerint).

2018 tavaszán az iskola csatlakozott a Tiszta Kárpátalja nevű programhoz, így azóta minden tavasszal páros péntekenként az iskola diákjai a tanárok segítségével takarítanak, virágokat helyeznek el az udvari virágosládákban, valamint minden osztály takarítja a tantermét. Májusban részt vettek az iskola tanulói a megrendezésre kerülő szemétszedésen, ahol a beregszászi hegyen található kereszthez vezető utat takarították ki.

A beregszászi városnap megnyitó ünnepségén ők is részt vehettek a felvonuláson már több évben, majd egy táncos és énekes produkcióval lépnek fel a közönség előtt.

A Beregszászi “Opre Roma” Gimnázium tanulói nemcsak az iskola falai között megrendezett rendezvényeken vesznek részt. Számos más helyre is meghívják őket fellépni.

Szinte minden tanévben a következő ünnepeken vesznek részt az iskola falain belül és azon kívül.

- Szeptember első napjaiban megrendezésre kerül a tanévnitó ünnepség. Ahol az elsőosztályos tanulókat felvezetik az iskolába, köszöntik őket és így hivatalosan is elkezdődik számukra a tanév. Szeptemberben megemlékeznek a béke világnapjára, és balesetvédelmi napot tartanak, amelyen a tanárok megismertetik a diákokkal a balesetvédelmi szabályokat és balesetvédelmi gyakorlatokon vesznek részt. A tavalyi évben, szeptember 18-án cirkuszisták látogatták meg az intézményt és szórakoztatták az iskolai növendékeit. Az iskola diákjai első helyezést értek el 2019-ben az ősszel megrendezésre kerülő iskolák közötti focimérkőzésen.
- Októberben mesemondó versenyt rendeznek, ahonnan a nyertesek tovább jutnak a következő fordulóra. Minden évben október 6-án az aradi vértanúkra emlékeznek meg az iskola felsős tanulói. Az iskola diákjai október 8-án egy rövid köszöntővel lepték meg tanáraikat pedagógusnap alkalmából. Az ősz folyamán az iskola dolgozói és a diákok munka szombatot tartanak, ahol kitakarítják és rendbe szedik az iskola környezetét. Majd az őszi munkálatok után megtartják az „Arany Ősz” néven megrendezett szüreti bált, ahol táncos és énekes produkcióval lépnek fel az alsó tagozaton tanulók. A szüreti bál keretén belül terméskiállítást mutatnak be az iskola diákjai. Minden osztály a termésekből évről-évre egyre kreatívabb kompozíciót készít, amit kiállítanak az iskola folyosóján. Sok esetben a város múzeumát is meglátogatják. Ahol megismerkedtek a rég múlt korába visszanyúló mezőgazdasági eszközökkel. Ukrajna védelmezőinek napjára a diákok egy sportversenyen, majd egy előadáson vesznek részt. Mindvégig kíváncsian és érdeklődően figyelték az előadást és a nagy szeretettel, odaadással vettek részt a sportversenyen. Október 23-án az 1956-os forradalom és szabadságharcra emlékeznek meg iskola felsős diákjai. November 9-én, ami az ukrán nyelv és írás napja játékos vetélkedőt rendeznek a tanárok az iskola tanulói számára.
- Novemberben megemlékeznek a málenkij robot áldozataira. Ekkor az iskola tanulói és tanárai ökumenikus istentiszteleten vesznek részt a Beregszászi Református Templomban. Majd november negyedik szombatján megemlékeznek a Holodomor áldozataira, ami az ukrán nép történetének egyik legnagyobb katasztrófája.
- Eddig minden évben részt vettek a Genius Tehetséggondozó Programban. A gyerekek nagyon szeretik a játékos tanítási oktatási formát. Kirándulásokon

vesznek részt Magyarország területén. Nyaranta a Zánka Erzsébet-táborba visznek fiatalokat, akiknek nem adatik meg az, hogy a családjaikkal menjenek el kirándulni a Balatonra. Idén két tanulónak van lehetősége menni.

- December elsején megemlékeznek az AIDS világnapjára. Minden tanár és diák piros szalagot visel, és ismeretterjesztő előadást tartanak ezen a napon, amivel az a céljuk, hogy figyelmeztessék a tanulókat AIDS problémájára, bővítsék ismeretüket a betegségről, annak terjedéséről és felhívják figyelmüket a megelőzés fontosságára. Az adventi ünnepek keretén belül elkezdik kidíszíteni az iskolát. Felöltöztetik a karácsonyfát, amely az iskola folyosóján szokott helyett kapni. December 7-én megrendezésre kerül a mikulás napi ünnepség és az ajándékcsomag átadása. A mikulás napi és a karácsonyi ünnepségen vendégül látják a testvériskolájuk, az Ungvári 14. Számú Általános Iskola tanulóit és tanárait, vagy a Beregszászi 7. számú Általános Iskola tanulóit látják vendégül Ungváron.
- Február 21-én Az Anyanyelv napja alkalmából rendezett ünnepségen a Beregszászi Kultúrházban a „cigány iskola” tanulói is részt vettek. Februárban megrendezésre kerül a Jelmez Versennyel egybekötött farsangi multság.
- Április 11-én az iskola tanulói a magyar költészet napja alkalmából részt vettek eddig minden évben a Vers a téren című rendezvényen. Április 26-án az iskola tanulói megemlékeznek a Csernobili atomerőmű-balesetéről.
- Májusban a győzelem és a megbékélés napja alkalmából a tanárok előadást tartanak a diákok számára. Az anyák napi műsor keretén belül énekes, táncos műsorral köszöntik a szülőket. Az ünnepség végén a szülők a tanulók keze által készített meglepetést kapnak.
- A ballagási ünnepség minden év májusának az utolsó napjaiban kerül megrendezésre. Az ünnepségen vendégül szokták látni a Beregszászi Magyar Konzulátus képviselőit, a városi tanács tagjait, az iskola támogatóit és a roma képviselőket. Az idei ballagási ünnepség zártabb körű lesz.
- Az iskola bázisán júniusban szokott megrendezésre kerülni a Református Egyház, valamint az Éva program segítségével az egyhetes hittantábor. A hittantábor után elkezdődik a nyári szünet, ami szeptember elsején ér véget (Baksa, 2020).

2020 márciustól változások lettek az iskola életébe. Karantén lépett érvénybe, ennek következtében az iskola tanulói távoktatásban tanultak. A 2020/2021-es tanévet a normális tanítási keretek között kezdték meg. De csak a megfelelő óvintézkedésekkel. Minden

osztályban van kihelyezve kézfertőtlenítő. A pedagógusok a tanintézményben kizárólag maszkban lehetnek. A tanórák alatt vehetik csak le. Az alsó osztályokban lehetőség van arra is, hogy a pedagógus kesztyűt viseljen, ha a gyermek kezét meg kell fogni. A felső osztályokban a tanulóknak a szünetek alatt maszkot kell viselniük. A szigorú óvintézkedések miatt a megszokott rendezvényeket nem tartották meg vagy más keretek között. A tanévnyitó zártkörű volt. Csak az 1. osztályosok vehettek részt. A többi diákok a saját osztályukban voltak és osztályfőnöki órát tartottak, ahol ismertették a pedagógusok a szabályokat és a vírus járvány elleni óvintézkedéseket. A megemlékezéseken csak egy adott osztály lehetett jelen. Az “Arany Ősz” ünnepség és a vele járó terméskiállítás elmaradt. A mikulási ünnepség se a megszokott rendben zajlott. A gyerekek nagy odaadással készültek az ünnepi műsorra. Ez a műsor is zártkörű volt. A párhuzamos osztályok egymás előtt szerepeltek a saját osztályaikban, ahová bement a Mikulás megnézni a szerepet. A karácsonyi ünnepi műsor is ugyan ilyen formában zajlott le (Baksa, 2020).

2021 januárjában névváltoztatás történt az iskolában. Ez idáig a Beregszászi 7. számú Általános Iskola nevet viselte. Azóta pedig a Beregszászi “Opre Roma” Gimnázium néven ismert. Az Opre Roma kifejezés azt jelenti, hogy Fel cigányok. Azért esett erre a névre a választás, hogyha már nem kapta meg a cigány iskola státuszt, akkor legalább a nevében benne legyen, hogy kikkel is foglalkoznak. A másik ok pedig az volt, hogy a tanulókat motiválja, hogy minél feljebb jussanak a ranglétrán.

1.2. A cigányokról: történelem, nemzetiség

Ebben az alfejezetben mutatom be, hogy kik is a romák és honnan származnak. Kitérek arra is, hogy milyen szokásaik és hagyományaik vannak.

A következő fejezetekben egyformán fogom használni a roma és a cigány szavakat. Ez azért lesz, mert mind a kettő megfelelő; a cigány szó csak az elmúlt pár évtizedben lett pejoratív jelentésű. A felmérésekből kiderült, hogy a Beregszászban élő romák között is van, aki jobban szereti, ha cigánynak nevezik, sőt, legtöbbször megköveteli, hogy őt cigánynak nevezzék. Ebből kifolyólag megállapítható, hogy a roma közösség többsége nem veszi sértésnek, ha tagjait cigánynak nevezik.

Először azt a legfontosabb tisztázni, hogy kik is a cigányok, aminek három variánsa van. Az első, a törvény meghatározása szerint nem azokat nevezzük cigányoknak, akik megfelelő rasszjeggyel és genetikával rendelkeznek, hanem azokat, akik saját magukat cigánynak

nevezik, vagyis saját bevallásuk szerint ennek az etnikumnak a tagjai. A második csoportba azok a romák tartoznak, akiket a környezete tart annak. A harmadik típus szerint azokat az embereket nevezhetjük cigánynak, akit a többi cigány tart annak (Dupcsik, 2009).

Sok elmélet létezik azzal kapcsolatban, hogy honnan is erednek a romák. Ha megfigyeljük a kultúrájukat és nyelvüket, feltűnő hasonlóságot fedezhetünk fel az indiai kultúrával. Így a történészek arra a következtetésre jutottak, hogy a romák India északi részéből indultak vándoroltak el. Arra senki sem tudja a választ, hogy miért indultak el, ezzel kapcsolatban csak találgathatnak a kutatók. Az egyik népszerű elmélet szerint az irániak és a török birodalom hódításai űzték el őket eredeti lakóhelyükről az V.-XI. században. Ebből kiindulva a romák nagy utat tettek meg ez idő alatt. Európa több országába – pl. Magyarország, Olaszország és Franciaország – mentek először, ahol a lakosság sajnálta és támogatta őket. A feljegyzésekből megtudható, hogy Németországban a XV. századtól kezdte kiutasították őket, egyes helyeken pedig meghurcolták őket, mint a pogányokat. A XVII. századtól kezdve pedig több ország csatlakozott ahhoz az elmélethez, hogy nekik nincs szükségük a cigányokra, így kiűzték lakóterületeikről, például Angliából, Genfből és Milánóból. Egyes feljegyzések szerint a pápa is megvonta tőlük az egyházi támogatást, így nem kaphattak egyházi temetést, illetve nem adhatták össze a papok a cigányokat (Nagy, Sztojka, 2019).

Közel-Kelet és Afrika felé is indultak roma csoportok, őket nevezik “arab cigányoknak”. Magyarországon is telepedtek le cigányok. Sok hasznos munkát végeztek, így a magyar lakosságot nem zavarta a jelenlétük. Ilyen munka volt például a fémmegmunkálás, ami azért volt fontos, mivel a háborúba fegyvereket készítettek. A XVIII. századtól kezdtek el olyan gondolatok terjedni már Magyarországon is, ami a cigányok társadalomba való beintegrálását célozták meg. Mária Terézia uralkodása alatt új-magyarként hivatkoztak rájuk, nem volt szabad cigányoknak nevezni őket. Ugyanígy Spanyolországban sem, ahol arra kérték őket, hogy mondjanak le a cigány mivoltukról, amit állami foglalkozással honorál az ország (Nagy, Sztojka, 2019).

A XX. századtól a cigányok egyre látványosabban szorultak a társadalom perifériájára. Egyre kevesebb országban látták őket szívesen, és a befogadó országokban sem kaptak olyan gazdasági vagy létszükségleti körülményeket, amellyel megelégedhettek volna. Csupán 1930-tól kezdtek el újra megelégedni az elnyomást, így romajogi mozgalmakat hoztak létre. Ahhoz, hogy ezeket az alulról szerveződő mozgalmak célt érjenek, Londonban összeült egy tanács, ahol létrehozták a Nemzetközi Roma Szövetséget. Ezután ez a szövetség foglalkozott a roma kérdésekkel és a romák fellendítésével (Nagy, Sztojka, 2019).

A romák a vándorlás alatt több népcsoport mellett éltek, és ezektől a népcsoportoktól átvették a kultúrájukat, szokásaikat. A cigányok csak a XX. századtól kezdtek el foglalkozni a kultúrájuk és hagyományaik őrzésével. Ezt az időszakot nevezik a romáknál a nemzeti ébredés időszakának (Kertesi, Kézdi, 1988).

A XX. században nevelkedtek és tűntek ki társaiktól a roma értelmiségiek. Ők voltak, akik felismerték, hogy a cigány kultúra elveszőben van, és ezért hagyományőrzésbe kezdtek. Magyarországon 1957-ben alakult meg a Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége, ám a szervezet támogatás híján feloszlott (Erdős, 1958).

A roma kultúra fennmaradásának érdekében 1971-ben megrendezték az Első Roma Világkongresszust Londonban, ahol 23 ország képviseltette magát. Ennek a kongresszusnak sok mindent köszönhetnek a cigányok, többek között itt fogadták el az első roma ábécét. Emellett ekkor szavazták meg április 8-át a Roma kultúra világnapjává. Itt vált hivatalossá cigány zászló, himnusz és a romák jelmondata. További fontos lépés volt a roma nyelv fontosságának ratifikációja (Nagy, 1998).

1. kép: Roma zászló (Babindák, 2022)

A cigány zászló két sávból áll: az alsó sáv zöld színű, a felső pedig kék. Mind a két színnek megvan a maga jelentése: a zöld szín a földet, a természetet, az erdőket és a mezőt jelképezi, a kék pedig az eget és a szabadságot. A kék színre mondják még, hogy Isten gondviselését szimbolizálja. A zászló közepén egy piros csakrakerék látható. Ez a piros kerék szimbolizálja a vándorlást és a cigány szekeret, de arról is olvasni, hogy színe a lenyugvó napot tükrözi (Nagy, 1998).

A cigányok jelmondata a következő: “Opre Roma”, ami annyit jelent, hogy “Fel cigányok”. Azért választották ezt a kifejezést jelmondatának, hogy a cigányok nemzeti

öntudatát is felébresszék. A jelmondat mellett a cigány himnuszt is elfogadták. A hivatalos himnusz 12 sorból áll. Címe a “Gelem, gelem”, vagyis “Mentem, mentem”. Magyarországon egy másik cigány himnusz is van, a „Zöld az erdő, zöld a hegy is” kezdetű roma ének. Azért választották inkább ezt a cigányok himnuszának, mert ha a két himnusz szövegét összehasonlítják, akkor az derül ki, hogy a “Mentem, mentem” című sokkal inkább az egységes cigányokat helyezi előtérbe, ezzel ellentétben a “Zöld az erdő, zöld a hegy is” című himnusz pedig azt sugallja, hogy milyen jó is cigánynak lenni (Ladányi, 1997).

Az idő előrehaladtával egyre többen vállalják fel cigányságukat. Több író, költő és zenész is büszkén vállalja nemzetiségét, ezzel azt is eléri, hogy ismertebbé teszik a cigányokat. Nemcsak egyre többen figyelnek a cigányokra, hanem olyan műveket készítenek, amellyel megismertetik a hagyományaikat (Kemény, 1997).

A romák egy alkalmazkodó népcsoport. Vagyis, ahol letelepedik ott megpróbál átvenni pár dolgot az adott néptől, amire azért is szükség volt, hogy ne tűnjenek ki a társadalomból. A kultúrájukban is megfigyelhető ez az álláspont. A cigányok kultúrája más néptől átvett, de onnantól kezdve már cigányosított elemekből áll. Ám hiába vesznek át a kultúrával és életmóddal kapcsolatos elemeket, nem tudnak teljesen beilleszkedni a társadalomba (Bódi, 2014). A roma csoportok elkülönítése egy komplex folyamat. A vándorlásuk által szerzett kulturális jegyek miatt új csoportok alakultak ki. A környező országok a beás, az oláh, a kárpáti és a romungró cigányok telepedtek le (Nagy, Sztojka, 2019).

A cigány csoportokat anyanyelvük szerint lehet megkülönböztetni. Mert vannak a cigány anyanyelvűek, akikhez tartoznak a kárpáti és az oláh cigányok. A nem cigány anyanyelvűeknek is két típusa van.

- a) magyar anyanyelvűek: romungró
- b) román anyanyelvűek: román cigányok, beás cigányok és Gábor cigányok.

A román cigányok és a Gábor cigányok főként Romániában, azon belül Erdélyben és környékén élnek, míg a beás cigányok Magyarországon. A beások XIX. században települtek át Romániából. Ezek a cigányok semmilyen kapcsolatban nem állnak az indiai vagy a cigány nyelvvel. Megélhetésüket teknőkészítésből szerezték, ezért nevezték őket teknővájó cigányoknak. A teknők mellett szerszámokat és fából készült dolgokat csináltak. Saját magukat 3 csoportra osszák aszerint, hogy ki hol él és milyen nyelvet beszél: ticsán, árgyelán és mucsán (Orsós, 2012).

A romungrókat muzsikus cigányoknak vagy magyar cigányoknak is szokták még nevezni. Ezek a csoportok a XIV-XV. századtól élnek az országban. Így ők már a magyart

tekintik anyanyelvüknek. Ezért is nevezik őket magyar cigányoknak. Foglalkozásukat tekintve zömében zenészek, de ezen kívül kosárfonással, vályogvetéssel és szegkovácsolással is foglalkoznak (Orsós, 2012).

A kárpáti cigányok, mint a romungrók, zenéléssel, vályogvetéssel és szegkovácsolással foglalkoztak. A cigányok nyelve indiai eredetű, az évek múlásával viszont egyre kevesebben tanulták meg a cigány nyelvet. Ebből kifolyólag ma már a magyart tekintik anyanyelvüknek. Rokon nyelve a szintó. Ők azok a cigányok, akik Németországban telepedtek le. Foglalkozásukat tekintve van közöttük köszörűs, ringlispiles és céllövöldés is (Orsós, 1997).

Az oláh cigányok Romániában telepedtek le először, majd ezután vándoroltak tovább. Azért is nevezik őket oláhoknak, mivel az oláh románt jelent. Az egyik legismertebb általuk használt nyelvjárás a lovári. Ide tartoznak még a kelderás és a csurari csoportok is. Foglalkozásukat tekintve alakultak ki a csoportok. A kelderások a rézművesek, a csurarik pedig a köszörűsök (Orsós, 1997).

Kárpátaljai romák helyzete

A cigányok egész Ukrajna területén csak két megyében éltek kezdetben, az idő előrehaladtával jóval több megyét is meghódítottak. Kezdetben Kárpátalján és Odesszában éltek. A vándorlás a mai napig jellemző a népre, mivel szinte minden családnál megfigyelhető, hogy év közben elmennek egy nagyobb városba az országon belül, ahol olyan dolgokat gyűjtenek, amit helyben vagy hazahozva pénzzé tesznek. Ettől eltekintve a 2001-es népszámlálási adatok szerint az országban megtalálható cigányok több, mint negyede Kárpátalján él. Ha megfigyeljük és összehasonlítjuk az 1989-es és a 2001-es népszámlálási adatokat, arra a következtetésre lehet jutni, hogy a számuk majdnem a kétszeresére nőtt. Bár ezek az adatok nem tekinthető pontosnak, mivel sok roma más nemzetiségűnek vallotta magát. Ettől eltekintve a roma lakosságra jellemző, hogy folyamatosan nő a számuk. Attól, hogy a romák száma nő, Kárpátalján nem található olyan iskola, amely megkapta volna hivatalosan a cigány iskola címet (Braun, Csernicskó és Molnár, 2010). 2021-ben a romák sem kaptak őshonos státuszt Ukrajnában, bár a kritériumnak – miszerint nincs saját országuk és több évszázada a mai Ukrajna területén élnek – megfeleltek. A kormány válasza a kérdésre az volt, hogy roma népcsoportok több országban is élnek (Csernicskó, 2021).

Megfigyelhető, hogy a romák nem közösködnek és nem asszimilálódnak. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a cigányok általában az adott város vagy falu határán elkülönülve, úgynevezett táborokban vagy roma telepeken laknak. Ezek a mesterségesen

kialakított kerületek a települések központjától távol vannak, a falu vagy város külső részén. Tény az is, hogy a táborokban sok helyen nem minden házban van áram és vezetékes víz – jó esetben az utcában van olyan ház, ahol van –, valamint aszfaltozott út. A Beregszászi cigánytábor hatalmas területet foglal el, és 2,5 méter kőfal van köré építve, így külső szemlélő nem láthat be. A táborban van egy templomnak kinevezett épület, ugyanakkor az iskola, az óvoda és az orvosi rendelő a táboron kívül helyezkedik el. Egy vízcsapon tudnak vezetékes vizet engedni a cigányok. Az megfigyelhető, hogy az áramot bár bevezették, mégsem érhető el minden háztartásban, illetve egy villanyoszlopra nagyon sok vezeték van kötve, amelyek miatt sokszor van túlterhelve a rendszer, illetve életveszélyes körülményeknek vannak kitéve a házban élők (Molnár J., Molnár D, 2005).

Ungváron is van egy intézmény, amely roma fiatalokkal foglalkozik. Az intézmény a Beregszászi “Opre Roma” Gimnázium testvériskolája. A beregszászi iskolához hasonlóan ez az oktatási intézmény a sem kapta meg a cigány iskola státuszt. Ungvár városa is fontos szerepet játszik a romák életében. 1993. május 22-én megalakult a “Романи Яр” ukrán cigány szervezet. A szervezethez később csatlakozott még Csap, Nagyberezna, Perecseny, Munkács és Beregszász is. Ennek a csoportnak volt egy népi együttese, amelyet romák alkottak és csak roma népi dalokat adtak elő. Vezetője Bucskó Ernő volt, aki megkapta a “Ukrajna Tiszteletbeli Művésze” díjat. Kárpátalján ő volt az első olyan roma, aki ilyen nagy kitüntetést kapott. Ez a szervezet igyekszik segíteni a romákat. Vannak programjaik, amely segítségével a tehetséges cigányokat támogatják, igyekeznek népszerűsíteni a cigány kultúrát. Illetve különböző programokat szerveztek. Nemcsak kulturálisan segítik a cigányokat. A rászoruló családoknak igyekeznek segélycsomagokat adni. Emellett támogatták az oktatási intézményeket, amelyekben romák tanultak, hogy minél több lehetőségük legyen a normális oktatásra. Az oktatás mellett segítették a cigányokat a jogi lépésekben is. Akinek szüksége volt valamilyen dokumentum elkészítéséhez segítség, akkor a szervezettől kérhettek (Ємець, Дяченко, 1993).

Kárpátalja cigányságának a kulturális életét figyelembe véve azt lehet észrevenni, hogy szemantikailag és strukturálisan összetett, de a határai nem kivehetőek. Ez azért van, mivel a kárpátaljai cigányok életvitelére és kultúrájára is jellemző, hogy más népektől vettek át bizonyos dolgokat. Vegyük példának, míg Beregszász városában a legtöbb cigány Jehova Tanúja és Szabad Keresztény, addig Tiszapéterfalván református. Ez azért van, mivel a környezetükben ez a vallás figyelhető meg, így ők is ehhez csatlakoznak. (Borbély, 2007)

1.2. A tánc szerepe a cigány kultúrában

A cigány kultúrában a tánc egy nagyon fontos és kiemelt helyen áll. A cigányok nem csak ünnepnapokon, hanem hétköznap is táncra perdülnek. Az idő előrehaladtával nemcsak a népi, hagyományos cigánytáncok kaptak helyet, hanem a modernebb táncok is (Felföldi, 1988).

Ha a táncot kulturális szempontból figyeljük meg, akkor a cigányoknak az identitásukat ennek segítségével sikerül megtartani. Emellett a tánc egy intim folyamat, emiatt az emberek viszonyát is ki lehet ezzel fejezni. Tehát a táncsal ki lehet fejezni a párjuk iránt a boldogságot, a szerelmet vagy ép szomorúságot is. (Bódi, 2014)

A cigányok hiába szeretnek táncolni, nem mindenkinek van meg a képessége hozzá. Azt, aki jól táncol, már gyermekkorban észreveszik. Őt próbálják megbecsülni és tanítani. Mivel ő fontos ember lesz a multságokon és rendezvényeken. Népszerű lesz emiatt a közösségben. Nemcsak a felnőttek szeretnek táncolni, hanem belevonják a gyerekeket is, hogy minél előbb megtanulják azokat. A cigányokra jellemző, hogy bárhol és bármikor elkezdnek táncolni, ha jó zenét hallanak. Ennek is köszönhető, hogy a gyerekek az utcán, a mindennapokban sok táncot látnak és táncdalt hallanak. Az anyukák a karon ülő gyerekeket is táncba hívják. Ez azt jelenti, hogy ölben fogják és közben ritmusosan mozgatják, táncoltatják. Ennek a hagyományátadás egyik szakasza. Ez azt jelenti, hogy önkéntelenül figyelik meg a táncot. A következő szakasza az, amikor ösztönösen figyelik meg és próbálják bemutatni. A harmadik, és egyben utolsó szakasz pedig a tudatos tánc. Ez akkor figyelhető meg, amikor a fiatal már megtanulta a táncot és önállóan tudja eltáncolni. Így belejük nevelik, hogy a tánc egy megbecsült érték (Beck, 2013).

A hagyományos cigánytáncban nem a nőé a főszerep, hanem a férfié. A férfi az, aki kezdeményezheti a táncot. Megfigyelhető, hogy a multságokon vagy akár esténként nem sokan táncolnak, csak egy két pár vagy férfi. Hiába nem tud mindenki jól táncolni, akkor is sorra kerülnek. Minden egyes nőt és férfit felkérnek táncra. Így az este végére a multságban résztvevők meg lettek táncoltatva. Ezt a szokást, azért találták ki, hogy senki ne érezze magát kiközösítve attól függően, hogy mennyire tehetséges a táncban. A férfi tánc közben kihúzza magát, nem mutogat és kevés lépésből áll. Velük ellentétben a nőknél sokkal több figura van. Több lépést ők maguk találnak ki. Tánc közben a kezükkel sokat hadonásznak. Ezek a motívumok teszik látványossá a multságot (Bódi, 2014).

Ezek a szokások csak a hétvégi vagy esti mulatozásokon érvényesek. Mivel minden nagy ünnepkor és lakodalom alkalmával egyszerre sokan is táncoltak. Az aznapi multság lényege

az, hogy egyszerre mindenki jól érezze magát. Ha egy férfi és egy nő együtt táncolnak, nem érhetnek egymáshoz, nem nézhetnek egymás szemébe és a fejüket le kell hajtani. A férfiak tánca sokkal szabadabb, mint a nőké. Mivel a férfiak tánca a kihívóbb és látványosabb, a nőké pedig tartózkodó és szégyenlős (Felföldi, 1988).

Egy-egy ilyen ünnepi alkalomkor a férfiaknak illik a több lányt is felkérni. Ha esetleg, valakit nem táncoltatnak meg akkor a férfi rokonainak a feladata az (Felföldi, 1988).

A cigánytáncoknál megfigyelhető, hogy nem csoportosan táncolnak. Vagy párban vagy egyedül. A hagyományos cigány táncnak is vannak fajtái:

- Páros tánc: ebben az esetben egy férfi és egy nő táncol. Megfigyelhető, hogy a férfi a vezéregyéniség. Ő vezeti a táncot és mutatja a nőnek, hogy milyen figura fog következni. A nő az alárendelt fél. A nőket aszerint sorolják be a táncuk alapján, hogy milyen a tánc velük. Vagyis könnyű őket vezetni és figyelni a lépésekre vagy nem. A nők nem nézhetnek a férfiak szemébe, egyes táncoknál nem is nyúlhatnak egymáshoz. A párostánc másik formája a versenytánc. Ebben az esetben a nő és a férfi egymással táncol, de mozdulataikkal igyekeznek elcsábítani a másikat. Ez azt jelenti, hogy a két fél versenyez egymással. Hiába versenyeznek attól még a mozgásuk harmonikus.
- Férfiaknak szóló tánc: erre a táncmódra jellemző a csapásolás. Ilyenkor a férfiak a láb különböző szegleteit ütik meg. Testtartásuknak feszesnek kell lenni. A fiatal és az idősebb férfiak táncai között is van különbség. Az idősebb férfiak tánca nyugodt és több elemet ismételnek. Addig a fiatalok tánca pörgő és minél több elemet igyekeznek belevinni. A nyitóelemük szokott lenni a pihenő idejük a tánc alatt.
- Nők tánca: a nőknek nem szabad kirívóan táncolni, ezért táncuk szolid és sokkal több karmozdulatot tartalmaz, mint a férfiaké. Ujjaikkal tánc közben pittyengetnek. A tánc célja a mulatság és nem a csábítás. A nők táncolása lehet csoportos vagy egyéni. Ez azt jelenti, hogy vagy egyedül táncolja el a nő a koreográfiát, vagy több cigánynő áll össze.
- Párbaj tánc: ezt a táncot nevezik botolónak. Azért kapta az elnevezést ez a táncforma, mivel tánc közben a férfi kezében egy bot van. Botolás közben a férfiak mozdulatai egyszerűek, előre, hátra lépésekből állnak. A bottal pedig támadó mozdulatokat mutatnak be. A tánc sose megy át harcba (Bódi, 2014).

1.3. A zene szeretete

A cigányok másik legkedveltebb foglalkozása a tánc mellett, a zene. A zenélést főfoglalkozásként tartották számon pár évszázaddal ezelőtt. A 18. század előtt csak mellékállás volt, amolyan kiegészítő munka. Általában azok a cigányok kezdtek el zenéléssel foglalkozni, akik szegények. Pénzkeresés céljából nem hagyományos cigányzenét játszanak, hanem a közönség szórakoztatására alkalmasat. A roma csoportok között is különböző zenei motívumok jellemzőek. A beás cigányok zenéje a legeltérőbb minden roma csoport között. Az oláh és a magyar cigányok a leghasonlóbb. A hagyományos cigány zene nem hangszerre íródott. Hiába fontos szerepe van a hangszereknek a cigányok életében, de csak a szolgáltatói zenében. Ez azt jelenti, hogy a hagyományos roma zene vokális. Nagyon ritkán kannákkal, tapsolással, kiabálással, ujj pattogatással vagy asztalon/combon való dobolással kísérik (Hajdú, 1955).

Mint már említettem, a cigány zenék már a 18. századtól jelennek meg. A cigányzenészek egyedül vagy csoportokban játszottak. Sok esetben nem mások által komponált dalokat adtak elő, hanem saját szerzeményeket. A cigányok szeretnek spontán zenélni, az ilyen dalok mindig az érzéseikről szólnak. A zene hangulata és ritmusa attól függ, hogy milyen lelkiállapotban van a zenész (Bódi, 2014).

A cigány dalokat az alapján is csoportosíthatjuk, hogy milyen eseményeken hangzanak el. Megkülönböztethető táncdalok és pergetős nóták. Ezek legtöbbször vidámak és gyors üteműek, általában multságokon játsszák ezeket. Ezzel ellentétben a lírai dalok lassúak, szomorúak és siratók. Ezeket a dalokat szokták egy-egy történet elmesélése közben háttérzenének játszani. A lírai dalokra jellemző, hogy a versszakok utolsó dallamát elnyújtják, majd lassan halkulnak el. Ez arra enged következtetni, hogy véget ér a dal. De egy pillanatnyi csend után új versszak következik. A dalok mesélhetnek régebbi történetet, legendát vagy gyakori élethelyzetet.

Lírai dalok típusai:

- sirató dalok
- virrasztós énekek
- családi tragédiák emlékét felelevenítő énekek
- szerelmi balladák (Horvát, 2002).

A cigány dalokra jellemző, hogy nincs egy adott szövege. A szöveget mindig az adott szituáció ihleti. Ha esetleg valakinek megtetszik az szájról szájra terjed, de emiatt változik a szöveg. Így mondhatjuk azt a hagyományos cigány zenére, hogy alkalmazkodó és változó.

A táncdalokat mindig akkor játszó, ha egy férfi elkezd rá táncolni, Mivel ez csak kísérletként szolgál a tánc, mint produkció mellé. A táncdalok sincsenek előre megírva, hanem rugalmas. Ez azért van, mert a cigányok bármikor táncra perdülnek. A legtöbb esetben az utcán találkozva elkezdik a mulatozást és kipihenik a fáradalmaikat, feltöltődnek a munka után (Kállay, 2018).

A legtöbb dal ugyanazon dallamra épül. Az azonos alapot így már a közönség is ismeri, és tudnak közösen énekelni az előadóval. A közös éneklés úgy kezdődik, hogy csak egy ember zendít rá, akár a közönség soraiból is. Ő az, aki bemutatja dallamot, a versszakokat és a tempót. Így a közönség többi része is megismeri, majd csatlakozik (Békési, 2002).

A cigányzenészek hangszerei között van a hegedű, brácsa, nagybőgő és cimbalom. A mostani cigányzenék hangszereléséhez tartozik még a gitár is. A cigányzene zenei stílusát figyelembe véve megkülönböztetünk roma-pop, jazz és népi zenéket is (Bódi, 2014).

A verbunkos a cigány zenék egy népies fajtája. A verbunkost azért tekintik cigány zenének, mert ahogy egyre érdekesebbé vált a cigányzene úgy igyekeztek új dolgokat is megtanulni, hogy tudják szórakoztatni a népet (Kállay, 2018).

Kárpátalján belül Ungvár városában van egy cigány zenekar, amely a Pap Jazz Quartet nevet visel. A zenekarról tudni kell azt, hogy négy tagból áll és a mindannyian cigányok. A zenekar tagjai: Pap Vilmos – billentyűs, Ádám Ernő – basszusgitáros, Pap Eduárd – szaxofonos, Ádám Eduárd – dobos. A zenekar a kárpátaljai jazzt játszik. Ez a műfaj abból áll, hogy a népi zenéket keverik jazzel. Az összes tag felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezik. Különböző helyeken lépnek fel. Sőt egyszer már képviselték Ukrajnát egy versenyen (Bunda, 2021).

1.4. Roma viselet és öltözködés

A zene és a tánc mellett az öltözködésnek is nagy jelentősége van a cigányok életében. Az öltözködéssel is sok mindent kifejeznek. Az öltözködés szabályokhoz van kötve, szabályozzák, hogy ki mikor és milyen ruhát vehet fel. Másképp öltözködik egy fiatal, egy tinédzser és egy házas asszony. Más öltözéket vesznek fel a mindennapokban és a szakrális alkalmakor. A különböző öltözködés a tisztaságot és a gazdagságot is szemlélteti. Ez azt is jelenti, hogy első ránézésre meg lehet mondani a cigányról, hogy milyen az anyagi helyzete. A gazdagabb cigányok sokkal díszesebb és színesebb ruhát hordanak, mint a szegények, akik visszafogottabb és rosszabb minőségű anyagból készült szoknyát viselnek. A vagyonosabb romák sok és feltűnő kiegészítőket hordanak. Ilyen például a hatalmas, karika

fülbevaló vagy vastag karkötő. A bokalánc egy olyan ékszer, amely mindig rajtuk van (Szuhay, 1999).

A bajusz egy kötelező viselet a cigány férfiak körében. A nős férfiak bajuszt növesztenek, amit nem borotválhatnak le, csupán a szakáll részt. Nemcsak az arcszőrzet volt kötelező, hanem a viseletben is vannak olyan elemek, amelyek nélkülözhetetlenek voltak. Ilyen ruházat a térdig érő nadrág fekete csizmával. Az ingekre minden alkalommal felvettek egy mellényt. A fejükre pedig nagy karimájú kalapot tettek. Nyáron, mivel ez egy nagyon meleg évszak, engedményt kaptak a ruházatra. Ilyen engedmény volt az, hogy nem volt kötelező nekik felső ruházatot hordani. Vagyis meztelen felsőtesttel járkálhattak az utcán. Evvel nem követtek el szeméremsértést. Mivel úgy tartják, hogy nem kell takargatni, mivel a felsőtest tiszta. Ezzel ellentétben az alsótestet mindig takarni kell, mivel tisztátalan (Nagy, Sztojka, 2019).

A nőkkel szemben másféle szabály él. Nekik mindig takarniuk kell a testüket. Az egyetlen eset, ami közben megmutathatják a felsőtestük egy részét, az a szoptatás. Mivel a szoptatás a gyerekről szól, így azt nyilvános helyen is végezhetik. A régi népviselettel ez nehezen volt kivitelezhető, mivel több réteg ruhából állt. A fiatal lányok és a termékeny korba lépett hölgyek öltözete között is van különbség. Minden nőnek térdig vagy földig érő bő szoknyát kell hordania. Azok a lányok, akik még nem termékenyek, virágmintás kötényt hordanak. Ezek a kötények túldíszítettek, de nem a figyelemfelkeltés céljából, hanem ezzel takarják el még jobban magukat. A nők nem hordhatnak kabátot, a blúzok csak derékig érhet, attól lejjebb nem. Ennek az az oka, hogy meglátásuk szerint a tiszta és a tisztátalan testrészek nem mosódhatnak össze. A hajukat is takarniuk kell derékig érő színpompás kendővel. Ez a kendő a termékenység szimbóluma. A hagyományos ruhák között nincs olyan, ami egybe varrt lenne, csak szoknya és blúz (Nagy, Sztojka, 2019).

A ruházat színvilága között is van különbség. A fiatal lányok minél élénkebb és feltűnő színű ruhákat hordanak. A ruhákon a piros szín a leggyakrabban megjelent, sokszor rózsaszín minta látható rajtuk. Ennek célja a figyelemfelkeltés, ezzel mutatják meg a fiúknak, hogy ők már termékenyek és házasodhatnak. Velük ellentétben az idősebb generáció tompa és halvány színeket hordanak. Jellemző szín a zöld, a kék és a barna, a ruházaton már visszafogottabb minták vannak (Bódy, 2014).

Az idő előrehaladtával egyre kevésbé kerül elő a hagyományos öltözet, főleg a fiúk körében. A fiatalok egyre inkább a divat szerint öltözködnek. De ahogy megházasodnak, ők is visszaállnak a hagyományos ruhákhoz és a házas férfiak elkezdnek bajuszt növelni (Janky, 1999).

A cigány hagyományos öltözet kultúránkként és városonként változik. Mivel alkalmazkodnak a befogadó ország kultúrájához egy bizonyos szinten. Főleg a színvilág változik. Európa keleti részén főleg szürke és a barna színek dominálnak. A nyugati részeken pedig az élénk, fekete és piros (Bódy, 2014).

1.5. A cigány hiedelmek, mondások

A cigányokra jellemző a lobbanékony, türelmetlen természet. Ezek a tulajdonságok az indiai nép kultúrájából maradt fent. Elég erős vérmérséklettel rendelkeznek, ezért jellemző rájuk a hirtelen harag és a váltakozó érzések. Nagyon hamar feldühödnek, de jellemző a nagy szeretet is egymás iránt (Forray, 2013).

A cigányok nem gondolkodnak a jövőn, hanem a napi élet szükségletüket elégítik ki, vagyis napról napra élnek. Amikor pénzt keresnek, akkor jól és bőségesen élnek, mulatoznak. A többi napokon szerényen élnek, nem egyszer éheznek. Ez abból ered, hogy vándorló életmódot folytattak. Ezen életmód miatt pedig nem tudtak nagy mennyiségű élelmiszert gyűjteni és ezeket elhelyezni. Ebből kiindulva azonnal el kell fogyasztaniuk, mivel nincs hűtőjük. Általában nincs állandó munkahelyük, így stabil fizetésük sem. A legtöbb roma hulladékgyűjtéssel és vasszedéssel keresi meg a napi betevőt. Illetve a kereskedelem segíti őket a megélhetésben (Erdős, 1958).

A roma hiedelmek és babonák nagy jelentőséggel bírnak az életükre és meghatározzák a mindennapjaikat. Sok eseményhez tartoznak hiedelmek, amelyeket a későbbiekben mutatom be. A cigányok hisznek a túlvilágban, sőt a két világ közötti kapcsolatban is. Félnak a szellemjárástól és az ördögtől. Emellett nem hiszik, hogy előre meg van írva az életük. Szerintük a szerencse és a sors sok mindent megváltoztathat (Binder, 1985).

Megfigyelhető, hogy több esetben fel sem tűnik nekik, hogy mennyire beépült a mindennapjainkba a babona. Bár ez nemcsak a cigányokra jellemző, hanem más népekre is. Hisz mások is megijednek, ha egy fekete macska átmegy előttük az úton. Vagy, akár egy babalátogatás alkalmával nem ülnek le az ágyra (Kemény, Havas, 1996).

Minden cigány közösségnél megfigyelhető, hogy más-más szokás, hiedelem van. Vagyis lehet, hogy az egyik városban egy fajtában hisznek, míg a szomszéd városban már teljesen eltér tőle (Binder, 1985).

A roma közösségben nagy hangsúlyt fektetnek a gyermek születésére és az emberek halálára. Különböző szokások, hiedelmek és babonák keringik körül. A szülők bár nem házasok erősen vallásosok, főleg az anyukák, így fontosnak tartják, hogy a gyereket

megkereszteljék. Mivel amikor megszületik a gyermek úgy gondolják, hogy a gyermek lelke már a világon van, de még romlandó. Tehát ez azt jelenti, hogy a rontás megtapad rajtad és ártó szellemek is megszállhatják. Ezek pedig kárt tehetnek a gyermekben. Sokan abban a hitben élnek, hogy a gyermeket addig nem szabad a szabad levegőre vinni, amíg nincs megkeresztelve, mert megnézhetik, vagyis szemmel verhetik. Ezek a keresztelő után megszűnnek, mert akkor már védve van a lelkük (Kemény, Janky és Lengyel, 2004).

A gyerek látogatása, a babalátogatás során is vannak szokások, amiket betarthatnak. Például sötétedés után nem mehetnek, mivel az álmukat elviszik. Ha máskor nem tud menni, csak sötétedés után, akkor a saját ruhájából egy madzagot kell szakítaniuk és egy párnára kötniük. A baba talpát nem szabad, mert nem nő meg. Illetve, ha szoptató anyja látogatja a gyereket, akkor, ha elfele megy tejet kell a földre fejnie, mivel, ha nem akkor elviszi a szoptató anyuka tejét (Szuhay, 1995).

A halállal is hasonló hiedelmek vannak. Ilyen például, ha meghal valaki, akkor a tükröt le kell takarni, hogy a lelke ne költözzön bele. Mert, ha beleköltözik, akkor a földön ragad. Ettől pedig nagyon félnek, mivel, ha visszajár vagy itt ragad a lelke, akkor kísértheti őket. A visszajáró lelkeket múlóknak nevezik. Ha a lélek átkelhet a túlvilágra, akkor ugyanolyan életet élhetnek, mint nálunk. Ez azt jelenti, hogy járhatnak, alhatnak és szórakozhatnak (Boros, 2015).

A gyermek megszületése és az ember halála a két legnagyobb hiedelem. Mivel a gyermek születéséről, megkereszteléséről is nagy hangsúlyt fektetnek, de ugyanígy a temetésre is. Mivel úgy gondolják, hogy ha jól van megszervezve a temetés, akkor a lelkek nem maradnak itt az emberek között. A virrasztásra is nagy hangsúlyt fektetnek. Ekkor a halott a házban van és a közösség együtt búcsúznak tőle. Ezen az eseményen olyan énekeket, történeteket adnak elő, amelyet a halott szeretett, illetve róla szóló történéseket elevenítenek fel. Ez az alkalom segít abban, hogy a halott tudja, hogy nincs egyedül és mennyien szerették az életében, ám eljött az ideje annak, hogy átkeljen a túlvilágra (Angyal, 2017).

A temetés is más szokás szerint történik, mint más körülötte élő népeknél. A temetés menete megfelel a másokhoz, az udvaron a lelkész elbúcsúztatja és a gyászmenet utolsó útjára kíséri. A koporsóban a halotthoz közel álló dolgokat tesznek. Ezek a tárgyak attól függenek, hogy milyen anyagi helyzetben éltek. Mivel ilyen tárgy lehet egy ital vagy dohányárú, de akár televízió és arany nyaklánc is. A halotti tor eltér a magyar kultúrához tartozó tortól. A cigány halotti tor a mulatságról szól. Minél több itallal és mulatsággal, zenével telik. Elhúzódhat hajnalig is. A toron nemcsak a megjelent vendégeknek, de a halottnak is megterítenek, hogy ha visszatér, akkor lássa, hogy gondoltak rá. A toron az első

korty italt, sose isszák meg, hanem a földre öntik. Ez azért van, hogy a halott is tudjon mit inni a túlvilágon. Ezzel zárják le a temetést. De maga a gyászos és a halott lelke nem engedik meg. Mert úgy tartják, hogy még hat hétig visszajárhat. Ez azt jelenti, hogy nem lép át teljesen a túlvilágra, hanem utazhat a két világ között. Ez idő alatt minden nap megterítenek nekik, hogy legyen mit enni és inni nekik. Ha letelik a hat hét egy újabb tor következik. Ezzel a torral zárják le az egész alkalmat. Ettől a pillanattól a halott lelke átléphet a túlvilágra teljesen. A következőben pedig egyes családok csak nagyobb ünnepekkor terítenek meg. 40 napon keresztül a tükörről sem szabad levenni a terítőt, ez segít a halott lelkének a túlvilágra való jutásra. A férfiak a gyász ideje alatt nem borotválkozhatnak, velük ellentétben az asszonyoknak a hajukból kell vágniuk. A gyászoló családnak nem szabad mulatozni, nem tarthatnak lakodalmat és nem hallgathatnak zenét és nem csinálnak róluk fényképet, mert az majd a halottra emlékezteti őket (Angyal, 2017).

Nemcsak ehhez a két alkalomhoz kapcsolódnak szokások és hiedelmek, hanem a többi más helyzetekben is. Például ilyen babona a következő: a kihullott hajat nem szabad kidobni, a fésűből is ki kell szedni és a tűzbe kell dobni. Ennek köszönhetően nem fog az összes haja kihullani. A szemetet, csak a házból vagy az utcáról befele lehet seperi, mert ha kifelé seprik, akkor a szerencse is elhagyja a házat. A cigányoknál sok esetben előfordul, hogy a férfi új menyecskét hoz a házhoz, de a nők esetében fordítva van. Ha egy nő többször megy férjhez, akkor az szerencsétlenséget hordoz magával. Ezeket a nőket kiközösítik és nem szívesen beszélnek velük. A gyógyítást nemcsak gyógyszerekkel és gyógyfüvekkel végzik, hanem ráolvasással is. Sok cigánynál megfigyelhető, hogy rontást, átkot rak a másokra. De úgy tartják, hogy kivételes emberek tudnak ható rontást szórni. Ezek azok a személyek, akik a család hetedik gyermekeként születtek. Csak akkor tehet rontást valakire, ha tudja az ellenszerét is. Illetve ez a személy csak nő lehet. Az átkok csak akkor működhetnek, ha azt ellenségre mondják. Ha valaki hirtelen felindulásból és olyan emberre, akit nem utál, akkor az az átkok ártalmatlan. A cigányok szerint, azok a gyerekek, akik foggal születtek csak hét évet élnek. Őket nevezik táltosoknak, vagyis különleges képességgel rendelkeznek. A romák úgy tartják, hogy a paráználkodó papokat sünökké változtatták. Hogy ne legyenek megközelíthetőek. Ez lett a büntetésük. De például a teknősbéka egy olyan asszony volt, aki nem tartotta be a szavát (Angyal, 2017).

A hagyományörző roma cigányok párok között nem megengedett az, hogy érzelmeiket a társaság előtt nyilvánítsák ki. Ez azt jelenti, hogy ha a nő és a férfi egy társaságban van, akkor nem szabad ölelkezni, csókolózni, se semmilyen testi kontextusba lépniük. Emellett a

családokban szokás az is, hogy a nők nem ülhetnek a férfiakkal, amikor ők beszélgetnek (Szabóné, 2018).

Az anyák a gyerekeket, főleg a lányokat már kis korban elkezdik tanítani a házimunkára. Ez azért fontos az életükbe, mert őket jó feleségnek és jó anyának nevelik. Ez a kultúrájához tartozik, amellett, hogy minél több gyermeket szüljenek. Ha egy lány férjhez megy és odaköltözik a fiú családjához akkor pár napig pihenhet az esküvő után. Ezekben a napokban figyelhetik meg, hogy hogyan működik a család és mit szokás náluk csinálni, kinek mi a feladata. Ezután egyből be kell állnia dolgozni, hogy megmutassa mit tanított neki az anyja (Szabóné, 2018).

II. KUTATÁS

A következő fejezetben mutatom be, hogy a beregszászi romák mennyire ismerik az eredetüket és a kultúrájukat. Minden megkérdezett roma Beregszász területén él és a Beregszászi “Opre Roma” Gimnázium jelenlegi vagy leballagott diákja volt.

2.1. Kutatási célok, hipotézisek

Dolgozatom célja az, hogy feltárjam a romák történetét, megismertessem a hagyományait a szakirodalom segítségével. A szakirodalmi részt kiegészítve, illetve felmérve a beregszászi romák helyzetét kutatás segítségével megismertetem mennyire őrzik hagyományait, illetve az iskola mennyire foglalkozik a hagyományok őrzésével.

Kutatásom során több kérdésre is szeretnék választ kapni. Ezek a következők:

1. A roma nők hagyománytisztelőbbek, mint a férfiak?
2. Minden roma jó a népművészetben?
3. Milyen jelentőséggel bírnak a kultúrájukban a babonák és az átkok?

Munkám során a következő hipotéziseket vizsgáltam:

1. Az idősebb korosztály jobban ismeri a népi hagyományokat, mint a fiatalabbak!
2. Minden roma ismeri és beszéli a cigány nyelvet!
3. Minden roma ismer hagyományos roma népdalokat, néptáncot, népi mesterségeket!

2.2. Kutatási módszerek és minta bemutatása

Kutatásom helyszínéül a Beregszászi “Opre Roma” Gimnáziumot választottam. A gimnáziumban megkérdezésre kerültek a 4. osztályos gyerekek és a tanári kar is. A kutatás másik része, mely során felnőtt cigány férfiakat és nőket kérdeztem meg a mélyinterjú módszerét alkalmazva.

Felmérésemhez a kvalitatív kutatási módszert választottam. Ezen belül is a mélyinterjút (melléklet). Azért választottam ezt a módszert, mivel ennek segítségével a legbővebben tárható fel és részletesen megismerhetjük a cigányok történetét, kultúráját. Illetve az, hogy a kor előrehaladtával a különböző generációk mennyire ismerik és tartják a hagyományokat és szokásokat.

Az interjú elkészítés egyetlen feltétele volt, hogy Beregszászban éljenek. Előny volt, hogy ha a Beregszászi “Opre Roma” Gimnázium egykori tanítványai voltak a felnőtt megkérdezettek. Fő feltétel volt az, hogy vállalják a cigány identitásukat. Összesen 51 cigány és 17 pedagógus vállalta el az interjút. A megkérdezettek között van felnőtt és gyermek is. A gyerekek mind alsó tagozatra járnak.

Összesen 2 típusú interjú és egy kérdőív segítségével végeztem el a kutatást. A kérdőívet a Beregszászi “Opre Roma” Gimnázium pedagógusai kapták meg. A roma felnőttek és a roma iskolások különböző kérdéseket érintettünk.

Az interjúk kérdéseit három témakörre osztottam. Az első témakör a családi háttér. Ebben a részben azokra a kérdésekre szerettem volna választ kapni, hogy milyen nemű, hány éves, hol él, milyen a családi állapota, hányan laknak egy háztartásban, mi a foglalkozása és milyen a legmagasabb végzettsége. A második témakör a pillanatnyi élményhelyzet. Itt arra a kérdésekre szerettem volna választ kapni, hogy milyen a vallása, milyen nemzetiségűnek vallja magát és mi az anyanyelve. Ezen kívül milyen nyelveket ismer még. A harmadik témakörben magával a roma kultúrával kapcsolatban tettem fel kérdéseket. Itt szerettem volna választ kapni arra, hogy ismeri-e és/vagy beszéli-e a cigány nyelvet, tisztában van-e a romák történetével, eredetmondáival, ismer-e hagyományos cigány táncot, zenét és öltözetet. Arra is szerettem volna választ kapni, hogy milyen szokásokat, hagyományokat tartanak be a roma családok. Ismernek-e babonákat, átkokat és ha igen mennyire hisznek bennük. Ezen kívül arra is szerettem volna választ kapni, hogy a roma családokban mennyire különböznek a nemek közötti szabályok.

2.3. A kutatás eredményei

A kutatásomhoz összesen 51 interjúalanyt sikerült megkérdezni, illetve 17 tanárral sikerült kérdőívet kitölteni. Az adatközlők között 23 gyerek és 28 felnőtt van. A cigányok közül mindannyian beregszászi lakosok. A gyerekek közötti nem elosztás a következő: 13 lány és 10 fiú. Mindegyik gyerek a Beregszászi “Opre Roma” Gimnázium 4. osztályának a tanulója. Korukat tekintve 19 gyerek 9-10 éves. Egy gyerek közöttük 11 éves, kettő 12 éves és egy pedig nemsokára tölti be a 15. életévét. Azért van ez a nagy különbség a gyerekek között, mivel a roma családokban megfigyelhető, hogy ha két gyerek között kevés a korkülönbség, akkor nem 6 éves korban adják be őket iskolába, hanem megvárják, amíg a kisebbik gyerek is iskolaköteles lesz és így egy osztályba íratják őket. A kitöltők között a legtöbben a táborban laknak. És halmozottan hátrányos helyzetűek.

A roma családoknál, főleg, akik nem a táborban laknak, megesik, hogy egy udvaron több ház is van. A házakban pedig egyazon család tagjai laknak. Ilyen családtag lehet a nagyszülő, nagynénik és nagybácsik. A válaszadók között is van 3 ilyen gyerek, akik egy udvarban több generációval laknak. A legtöbben, főleg a táborban lakók, szüleikkel és testvéreikkel laknak együtt. A testvérek száma változó. Van, akinek csak kettő, de van, akinek 7 is. Egy olyan gyerek van, akinek 7 testvére van. Ők a táborban laknak.

A válaszokból megfigyelhető, hogy csak két gyereknek a testvére folytatta a tanulmányait és fejezte be a középiskolát, vagyis a 11 osztályt. A szülők és az idősebb testvérek közül mindenki csak az általános iskolát végezte el. De van 10 gyerek, akinek az idősebb testvére még a Beregszászi "Opre Roma" Gimnázium felső tagozatába jár. A gyerekek elmondása szerint testvéreik nem terveznek tovább tanulni. A 9. osztályt befejezve a fiúk dolgozni akarnak, a lányok pedig megházasodni.

A szülők foglalkozása is eltérő. Megfigyelhető, hogy a férfiak a pénz keresők a családokban. Mindössze két olyan anyuka van, akinek állami munkahelye van. Az egyik anyuka épp a gimnáziumban takarító munkakörben dolgozik már második éve. Ez az anyuka, már régebben is dolgozott az iskolában, sőt a munkahelye mellett fejezte be az általános iskolai tanulmányát. A másik anyuka magyarban dolgozik már évek óta. A többi anyuka csak alkalmi munkával keres pénzt. Ilyen alkalmi munka az utcaseprés vagy a ruhák és cipők árulása a városban. Az apukák között 8 dolgozik külföldön (Magyarország és Csehország). A többi apuka itthon. Köztük négynek van állandó munkahelye. Ilyen munka az utcaseprés, a fuvarozás, és a szeméthordás. A többi apának nincs állandó megélhetése. A gyerekek szavai alapján van, aki vasat gyűjt, van, aki diót szed. Akad, aki építkezésen dolgozik vagy ház felújítást végez. A legtöbben pedig a hegyre járnak dolgozni.

A válaszadók többsége úgy vallja, hogy ő nemzetisége szerint roma. Két gyerek mondta azt, hogy ő magyar. A gyerekek testvérek. Az érdekesség, hogy volt lehetőségem az anyukájukkal is beszélni és az anyuka cigánynak vallotta magát. Szerinte ő és a családja cigány.

Kíváncsi voltam arra, hogy mely nyelvet tekintik az anyanyelvüknek és milyen nyelven beszélnek még. Az összes megkérdezett, vagyis 23 gyerek a magyart válaszolta. Más nyelveken nem beszélnek. Elhangzott még az ukrán, az orosz és az angol nyelv is, de csak azért, mert az iskolában tanulnak angol és ukrán nyelvet, így megtanultak egy-két szót, kifejezést. Az orosz nyelvből is csak egy-két szót ismernek. De ezt a szülőktől, nagyszülőktől vagy távoli rokonoktól ismerik. Az egyik fiú elmondta, hogy az anyukája Oroszországból származik, csak idő jött férjhez. Így ő az anyja által ismer pár kifejezést.

Mert, ha elmennek látogatóba, akkor ragad rá pár szó, de ettől eltekintve nem beszél a nyelvet. Véleményem szerint egy nagyon szomorú tényre jöttem rá a kutatásom során. A mai cigány generáció nem beszél, sőt van, aki nem is ismeri a roma nyelvet. Volt olyan gyerek, aki egy szót sem tudott mondani. Arra a kérdésre, hogy “Beszéles-e a cigány nyelvet vagy ismersz-e szavakat?” a legtöbben a nem választ adták. Pár gyermek tudott csak szót mondani (2.számú táblázat). Ezeket a szavakat nem a szülőktől vagy nagyszülőktől tanulták, hanem a televízióból és rádióból. Mivel van egy olyan csatorna, hogy Dikh tv és Dikh rádió. Ezeket a csatornákat hallgatják. Itt hallanak modern cigány zenét. De vannak olyan műsorok is rajta, ami segítségével megtalálhatja a szavakat. A táblázatban látható, hogy 4 kifejezést tudtak mondani, amelynek tudták is a jelentését. Ezek a következők: kamaftu, bul, dilo és a devla.

Roma szavak	Magyar jelentése
Kamaftu	Szeretlek
Bul	Fenék
Dilo	Bolond
Devla	Isten

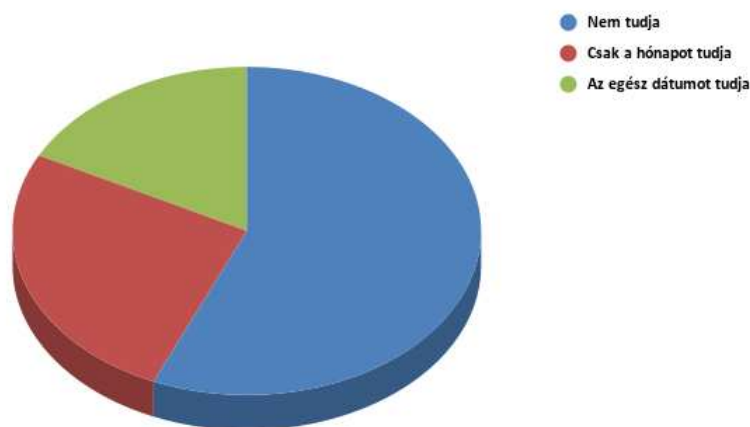
2. táblázat: A 4. osztályos tanulók által ismert roma kifejezések

Forrás: Saját szerkesztés, 2022

Arra is szerettem volna választ kapni, hogy vallásosok-e a gyerekek és az ők szülei. Minden gyermek az a választ kapta, hogy vallásos. Ez azt információ, azért fontos, mert a későbbiekben, ahol a babonákról lesz szó sok mindennel lehet párhuzamot vonni. Két vallást említettek meg: Szabad keresztények és a Jehova Tanúi. Mindkét vallásnak van gyülekezete a táboron belül. A gyerekek elmondták, hogy úgy jelenik meg a vallás, hogy heti rendszerességgel vagy egy héten több napot is járnak gyülekezetbe. A szülők már kis korban is elviszik a gyerekeket. De van olyan tanuló is, aki elmondása szerint a szülei mindig jár gyülekezetbe, de ő nem szokott. Ez az a fiú, aki már 14 évet betöltötte. Ezen a fiún látszik is, hogy más a hozzáállása, mint a többieknek, mivel, ha időben beadták volna az iskolába, akkor már a negyedik osztály helyett a kilencediket végezné.

Szerettem volna választ kapni arra, hogy mennyire ismerik a hagyományait, így megkérdeztem tőlük, hogy ismerik - e a cigány zászlót. Szinte az összes gyerek meg tudta mondani, hogy hogyan néz ki. Egy-két gyermeknek kellett pár perc gondolkodási idő, de utána ők is meg tudták mondani. Két gyerek válaszolta azt, hogy nem ismeri. A roma zászlónak a felső része kék, az alsó zöld és közepen egy piros kerék helyezkedik el. Mindegyik motívumnak és színének megvan a saját jelentése. A kék szín az eget jelképezi, a zöld pedig a földet, a rétet. Középen a piros kerék pedig a vándorló életmódjukat jelképezi. Az iskola területén van kihelyezve roma zászló. Ha ünnepség van az iskolában, akkor az ukrán és a magyar zászló mellé mindig kirakják a cigány zászlót is.

Összesen 13 gyerek nem tudja, hogy mikor ünneplik a nemzetközi roma napot (2. számú ábra). A 10 tanulóból, aki tudja, csak 4 volt, aki a teljes dátumot meg tudta mondani. 6 pedig csak annyit tudott megmondani, hogy valamikor áprilisban van, de nem tudják, hogy nyolcadikán.

2. ábra: A tanulók válaszai arra a kérdésre, hogy “Mikor van a nemzetközi roma nap?”

Forrás: Saját szerkesztés, 2022

Emellett szerettem volna arra is választ kapni, hogy ismerik-e a cigány himnuszt. Az összes megkérdezett gyerek azt a választ adta, hogy ismeri. Mikor megkérdeztem őket, hogy mondjanak belőle pár sort akkor elkezdtek mondani, sőt volt, aki el is tudta volna énekelni. Minden tanévkezdőn és tanévzárón a zászló mellett eléneklik a roma himnuszt is. Ilyenkor egy gyermek, aki roma népviseletben van tartsa a zászlót, míg éneklük a himnuszt. A roma himnusz úgy kezdődik “Zöld az erdő, zöld a hegy is...”.

A válaszadók között egy gyermek mondta azt, hogy ismeri a hagyományos cigány zenét, de ő nem tudja eljátszani azt. Egy lány azt a választ adta, hogy ritkán hallgatnak cigány zenét, sőt bármilyen más zenét is. A többi válaszadó azt mondta, hogy szoktak és szeretnek is zenét hallgatni, de csak modern zenéket. Van, aki cigány zenét is hallgat, de ők is csak a 21. századikat. Az olyan előadókat, mint például Jolly és Suzi, Kis Grofó, Bódi Csabi, Dorina, LL Junior, Pápai Joci, Gáspár Győzi, Gáspár Laci, Karamel, Horváth Tamás, Galambos Lajos, Bangó Margit, Váradi Roma Cafe és a Bittó Duó.

Érdeklődtem afelől, hogy ismerik-e a cigány néptáncot. Egy fiú mondta azt, hogy ismeri, de ő nem szokott táncolni. A többi tanuló azt mondta, hogy ők nem ismerik, de táncolni szoktak. A válaszokból arra a következtetésre jutottam, hogy a cigányok szeretnek táncolni, de nem tudják megkülönböztetni, hogy az cigánytánc vagy modern tánc.

A megkérdezett gyerekek azt a választ adták arra, hogy “Tudják-e milyen a cigány népviselet? Van-e nekik otthon?”, hogy nem tudják milyen a népviselet és nincs otthon. De tanév közben megfigyeltem, hogy ha az egyik kislány a rendezvényekre felveszi a ruhát, akkor a többiek, köztük a jelenlegi adatközlők is ismerik, hogy a “cigány ruhát” vette fel. Egyesek szerint kiváltság, hogy felvehetik, mások szerint, főleg a felsősök szerint kellemetlen, főleg azért, mert akkor mindenki őket nézi.

A babonákról nem sok mindent tudtak mondani. Egy fiú volt, aki nem azt mondta, hogy nem ismer semmilyen babonát és nem is akar. Az elmondása szerint az anyukája és ő is vallásos, járnak gyülekezetbe és emiatt nem hisznek ezekben. A többiek azt mondták, hogy ismernek babonákat, de csak két tanuló tudott csak példát mondani rá.

Babonák:

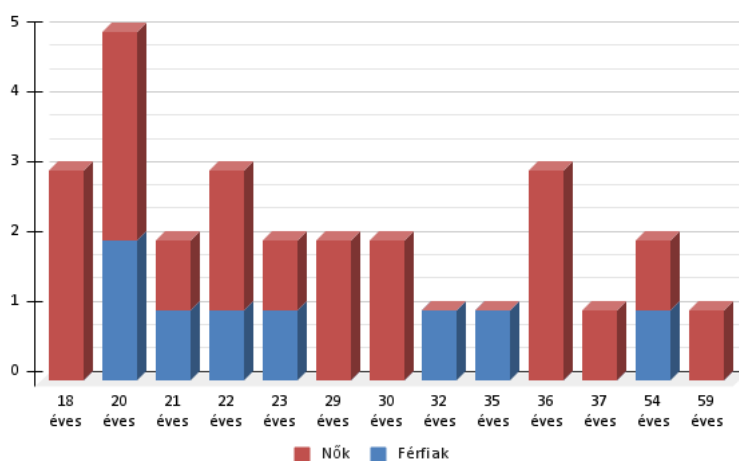
- 1) *“Ha álmodban hosszú hajad van, akkor hosszú életet élsz.”* (11 éves lány)
- 2) *“Ha eltörik a tükör, akkor 7 évig balszerencsém lesz”* (15 éves fiú)

Kíváncsi voltam arra is, hogy mennyire ismerik a szokásokat és milyen szokásaik vannak a családjukban. Azonban erre a kérdésre nem kaptam megfelelő választ, mivel nem tudták, hogy mi az a szokás. Az egyik fiú mondta a karácsonyfa díszítést, hogy azt mindig a gyerekek csinálják. De ezt is azután mondta, miután próbáltam elmagyarázni, hogy mi is az a szokás. A többiektől a következő válaszokat kaptam: “kicsit fura”, “mikor milyen”, “nagyon jó” vagy épp a “nem tudom”. Miután elkezdtünk beszélgetni arról, hogy mi a szokás, mely tevékenységeket lehet szokásnak neveznek, már közlékenyebbek voltak. A

válaszokból arra a következtetésre jutottam, hogy a vannak szokásaik, csak annyira beépültek a hétköznapijaikba, hogy nekik ez már a mindennapjaik része, így nem tudják megmondani, hogy mi számít szokásnak vagy mi nem.

Nemcsak a gyerekeket kérdeztem meg, hanem a felnőtteket is. Összesen 28 felnőttel sikerült beszélgetnem. Nemek aránya szerint 20 nő és 8 férfi. Ez azért alakult így, mert a férfiakat nehezebb volt rávenni. A nők segítőkészebbek voltak, mint a férfiak. Volt három olyan személy köztük, akivel a legutóbb is beszéltem. Ők segítőkészek voltak és egyből rendelkezésre álltak. Voltak, akik tartózkodtak eleinte, de végül ők is válaszoltak a kérdésekre. Az adatközlők felkeresése egy nehéz folyamat volt. Azokkal vettem fel először a kapcsolatot, akikkel már évek óta ismerek. Ők voltak, akikkel már készítettem felmérést. Tőlük kértem tanácsot, hogy kit kereshetek fel. Ők ajánlottak embereket, akik szerintük segítenének nekem. Volt olyan, aki segített, de volt olyan, aki nem is jelzett vissza a felkeresésre. 5 olyan személy volt. Vegyesen férfi és nő is, aki beleegyezett, hogy válaszol a kérdésekre, de végül nem jelent meg a megbeszélte időpontban. Akik megjelentek és válaszoltak a kérdésekre további embereket ajánlottak. Közben én is kerestem olyan ismerősöket, akiket az iskola által ismerhettem meg. És így haladt az emberek megkeresése.

Életkorukat tekintve igyekeztem több korosztályt is megkérdezni. Ez azt a célt szolgálta, hogy a válaszok alapján betekintést nyerhettem, hogy a különböző generációk mennyire vannak tisztában a kultúrájukkal.

3. ábra: A felnőtt adatközlők kora

Forrás: Saját szerkesztés, 2022

Életkorukat tekintve arra a következtetésre jutottam, hogy a fiatalabbak sokkal segítőkészebbek voltak, illetve könnyebb volt őket rábeszélni arra, hogy segítsenek. Az idősebbek között több kétellyel álltak hozzá, de végül közülük is volt, aki segített. A 3. ábrán megfigyelhető, hogy a válaszadók nem és kor szerint, hogy különülnek el. Piros színnel láthatóak a nők és kézzel a férfiak. Jól megfigyelhető, hogy a férfiak kevesen vannak (3. ábra).

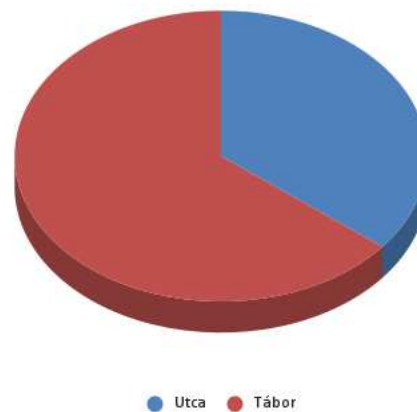
Csak egy férfi ötven éven felüli. Ő 54 éves. Van két férfi, akik 32 és 35 évesek. A többiek, vagyis öten a húszas éveikben járnak: 20, 21, 22 és 23 évesek. A nők már több korosztályt is felölelnek. Hisz van három, aki még csak 18 éves. 9 nő a húszas éveikben vannak: 20, 21, 22, 23 és 29 évesek. Vannak, akik harmincasok: 30, 36 és 37 évesek. Ők hatan vannak. Illetve van egy 54 és egy 59 éves hölgy is.

Családi állapotukat tekintve három különböző csoportra oszthatjuk őket. Van közöttük 10-en, akik házasságban élnek. 11-en élettársi kapcsolatban és 7-en pedig nőtlenek/hajadonok. A válaszokból azt a tényt lehet levonni, hogy a fiatalok között a legtöbben a hajadonok/nőtlenek. Az ötven éven felüliek mindannyian élettársi kapcsolatban élnek. Megfigyelhető, hogy az egyik lány még csak 18 éves, de már házasságban él és most várja az első gyermekét. Véleménye szerint a baba nem jött korán, mivel a férje évek óta udvarol neki. Így, amint betöltötte a 18. életévét egyből férjhez ment. A családja is támogatta őket. Mivel nem akarták, hogy csak élettársi kapcsolat legyen köztük. Ők Jehova Tanúi vallásúak és a vallás se engedte volna meg nekik, hogy házasságon kívül szülessen a baba. Akkor nem tudták volna megkeresztelni. Az adatokból megfigyelhető, hogy a fiatalok között, főleg a lányok már házasságban élnek, a fiúk között van olyan, aki még nem nősült meg. Mivel a cigányoknál szokás a lányokat minél hamarabb kiházásítani. Az idősebb generáció között vannak főleg az élettársi kapcsolatban élők. Van köztük olyan, aki elvált egyszer és nem házasodott meg, hanem csak együtt élnek az új párjával, de van köztük olyan is, aki sose házasodott meg, hanem csak élettársként élnek.

Az is megfigyelhető, hogy vannak, akik egy háztartásban több családdal élnek együtt. Például a gyermek megházasodott, de nem költöztek el. De van olyan eset is, hogy egy udvarban több ház van. Ilyen például az egyik 18 és egy 23 éves lány. Az egyikük a táborban lakik, a másikat az utcában, de mindkét családban 11-en élnek. Az a család, aki az utcában él úgy van az elosztás, hogy egy udvaron van három ház. Az egyikben élnek a nagyszülők, a másikban a szülők és a gyerekek, a harmadikban pedig az adatközlő a férjével és a fiával.

Akik a táborban élnek ott egy házban laknak velük a nagyszülei, a szülei, a testvérei és az egyik nővérének a férje is. A többi családnál öten, hatan, heten vagy éppen nyolcan laknak. Az itt élők csak szülők és a gyermekeik. Mindegyik család nagycsaládos. A gyermekek vagy testvérek száma változó 2-5 között. Az egyik lány, aki 18 éves az utcán lakik. Az ő udvarjukban is két ház van. Az egyikben a nagyszülei élnek, a másikban pedig ő maga egyedül. Oda tervez majd költözni a párja is, ha összeházasodtak.

Lakóhelyüket tekintve két csoportra oszthatóak. Vannak, akik a beregszászi táborban, vagyis a Különtanyában laknak. Különtanyának nagyon ritkán nevezik. Sokan nem is tudják, hogy az a hivatalos neve. A legtöbbször és más emberek “Cigány táborként” ismerik. És vannak, akik az utcákban. Az utcákban lakók sem laknak messze a tábortól. Ha megfigyeljük, akkor tábor körüli utcák nagy részében cigányok laknak. Ez azért van, mert nem akartak messze költözni a rokonaiktól, de mégse akartak a táborban lakni. Illetve így közel van hozzájuk az iskola és az óvoda is.

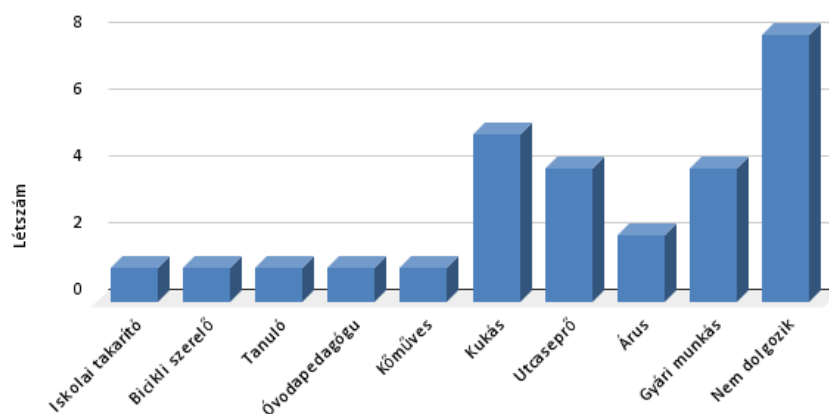

3. ábra: A felnőtt adatközlők lakóhelyük szerint

Forrás: Saját szerkesztés, 2022

A foglalkozásukat tekintve van köztük egy lány, aki 18 éves és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Szakgimnáziumában tanul. Most utolsó éves. Ezen az éven fejezi be a tanulmányát az óvodapedagógia szakon. A többi adatközlő vagy munkanélküli vagy dolgozik valahol (4. ábra). Megfigyelhető, hogy egy valaki dolgozik iskolai takarítóként. Ez a nő idén kezdett el dolgozni az iskolában. A bicikli szerelő egy 20 éves férfi. Ez nem állami munkahely, hanem csak a környékbeliek és a táborban lakók kerékpárját csinálja meg. Illetve, ha nem akad munkája szokott venni rossz bicikliket, amelyeket felújít

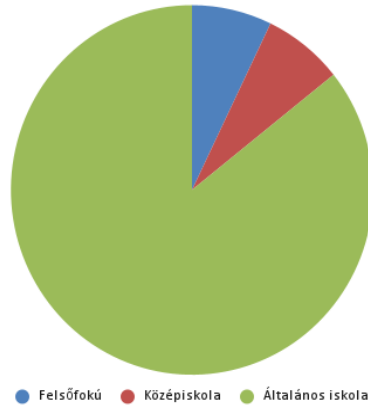
és azt adja el. Ezzel keresi meg a pénzt a megélhetésére. Elmondása szerint nem jövedelmező munka, de még a szüleivel lakik, így ők eltartják. Az óvodapedagógus jelen pillanatban nem dolgozik, mivel otthon van a 2 éves gyermekével. De, amikor a kisfiát beadja az óvodába, akkor ő is szeretne visszamenni dolgozni. A férje nem bánja, hogy munkába akar állni, mert így hamarabb tudnak pénzt gyűjteni arra, hogy külön költözzenek, mert jelen pillanatban a lány szüleinél laknak. A kukások, az utcaseprők és az árusok nem állami munkahelyen dolgoznak. A gyári munkások azok a személyek, akik általában külföldre járnak dolgozni (Magyarország, Csehország). Egy 18 éves lány most szándékozik elindulni dolgozni. Már van Magyarországon munkahelye az egyik gyárban. A párja ott van és ő neki is szerzett állást. Azok, akik nem dolgoznak van közöttük, akik a hegyre járnak dolgozni, de az csak szezonális munka. De van, aki vasat, diót, párnát vagy dunnát gyűjt és azok eladásával foglalkozik.

4. ábra: Munkahely

Forrás: Saját szerkesztés, 2022

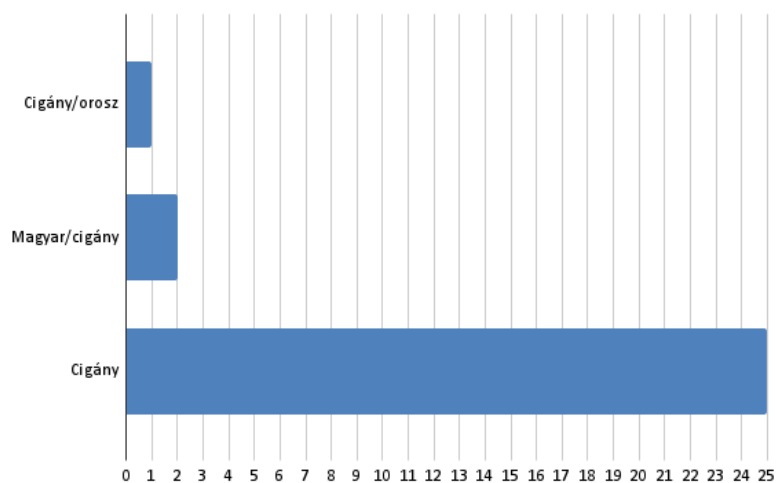
Ha megfigyeljük a legmagasabb iskolai végzettségüket (5. ábra), akkor látható, hogy ki milyen iskolai végzettséggel rendelkezik. Csak egy lánynak van meg a felsőfokú diplomája, ő Beregszászban szerezte meg a végzettségét. Egy másik lány pedig a diplomaosztó előtt áll. Ugyanúgy a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Szakgimnáziumában tanul. Egy fiú és egy lány szerezte meg a középiskolai végzettségét, a többiek pedig csak 9 osztályos bizonyítvánnyal rendelkeznek.

5 ábra: Iskolai végzettség

Forrás: Saját szerkesztés, 2022

Ha megfigyeljük a vallásukat, akkor láthatjuk, hogy csak két egyházhoz tartoznak. Ez a két egyház a Szabad Keresztények és a Jehova Tanúi. 9 adatközlő tartozik a Jehova Tanúi közzé. 11-en a Szabad keresztényekhez és mindössze 8-an mondták azt, hogy nem vallásosak. Mindkét egyháznak van saját gyülekezeti terme a táboron belül. A gyülekezetek minden héten, hetente kétszer. A Szabad Keresztényeknél a heti gyülekezet mellett vannak, akik házról házra járnak és hirdetik az igét, azoknak, akik valamilyen ok folytán nem tudtak részt venni a gyülekezetbe. Illetve hetente többször főznek a rászoruló gyerekeknek. A Jehova Tanúi is heti több napot mennek a saját gyülekezetbe, illetve ők nemcsak a táborban, hanem a városban, sőt más városba is mennek igét hirdetni.

6. ábra: Nemzetiség

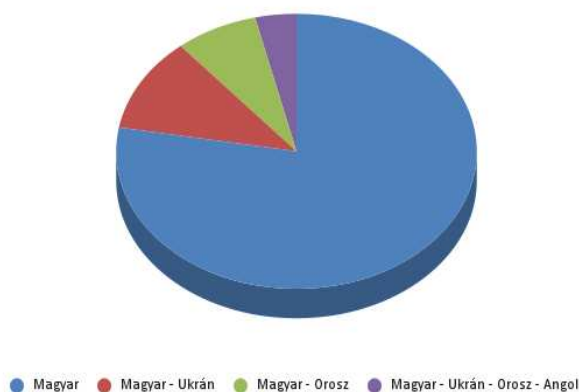
Forrás: Saját szerkesztés, 2022

Megfigyelhető, hogy abban a családban, ahol az anyuka vallásos akkor a gyermekek is, mivel mindig viszik magukkal. Mikor tinédzser korba lép a gyerek dönti el, hogy szeretne tovább járni vagy sem. Főleg a fiúk azok, akik elhagyják a gyülekezetet, vagyis kevesebbet járnak.

Nemzetiséget tekintve a legtöbben cigánynak vallották magukat (6. ábra). Egy nő, aki 54 éves, ő cigánynak és orosznak is vallja magát egyszerre, mert Oroszországból származik és ide jött férjhez. Ketten magyarnak és cigánynak vallják magukat. A többiek, vagyis 25-en csakis cigánynak vallják magukat.

Kíváncsi voltam arra is, hogy a cigány vagy a roma megnevezést szeretik-e jobban. A válaszadók között egy ember, egy nő mondta, hogy neki teljesen mindegy, mind a kettőt szereti. Egy lány mondta, hogy ő jobban szereti, ha romaként nevezik meg. A többiek pedig, vagyis 26-an a cigány jelzőt mondták. Számukra nincs benne semmi sértő. Miután elmondták, hogy a roma vagy a cigány jelzőt részesítik előnyben igyekeztem én is aszerint feltenni a kérdéseket, aki a romát mondta annál a roma jelzőt használtam. Aki a cigányt mondta nála a cigány jelzőt építettem bele a kérdésekbe. Hiába egy kivétellel mindenki választott egy jelzőt, azt mondták, hogy nem sértődnek meg, ha valaki másképp hívja őket. Nekik ez megszokott dolog. De maguk között mindig cigányt mondanak. Nagyon ritka, ha valaki egymás között a roma jelzőt használja.

A nemzetiségük mellett arra is kíváncsi voltam, hogy milyen nyelveket beszélnek (7. ábra).

7. ábra: Nyelvismeretük

Forrás: Saját szerkesztés, 2022

Meglepő, hogy az adatközlők között 21-en beszélnek magyarul. Mindössze egy olyan fiatal fiú van, aki beszél magyarul, ukránul, oroszul és angolul is. Elmondása szerint angolul nem tud teljesen, főleg alap dolgokat, kifejezéseket. De nagyjából megérti a nyelvet. Az ő anyukája Oroszországból származik. Így őmiatta tud oroszul. Az apukája pedig ukrán, így ő tanította meg neki az ukrán nyelvet. Ketten beszélnek magyarul és oroszul is. Mindkét fél egyik hozzátartozója orosz, így meg kellett tanulniuk, hogy tudjanak a rokonokkal beszélni. Hárman pedig magyarul és ukránul tudnak. Elmondásuk alapján muszáj volt megtanulni ukránul, mert egy évben többször is mennek fel Ukrajna belső területeire és ott adásvétellel foglalkoznak vagy gyűjtögetnek, amiket hazahozva eladnak. És ehhez a munkához szükséges volt a nyelvtudás.

Számomra egy szomorú tény az, hogy a megkérdezettek között senki nem ismeri és nem beszéli a roma nyelvet. Egy két szót tudnak mondani, hogy mi mit is jelent, de teljes egészében nem beszélnek. Elmondásuk alapján a beregszászi cigánytáborban nagyon kevesen beszélnek a roma nyelvet. És mivel nincs, akivel használják, így nem is tanítják meg a gyerekeiket. Emiatt hal kifelé a roma nyelv a városban.

Akik tudnak cigány szavakat azok vagy egyes rokonok (nagyszülő, szülő) által tanulják meg vagy a Dikh televíziós csatornán hallják ezeket a kifejezéseket. Ha ott hallják, akkor csak azokat jegyzik meg, amelyek tetszenek nekik.

Megkértem őket, hogy mondjanak pár roma kifejezést magyar jelentéssel (3. táblázat). Ezeket a kifejezéseket a táblázatban lehet elolvasni. Három olyan szót mondtak a felnőttek, amelyeket a gyerekek is már említettek. Ez a kamaftu, a devla és a dilo. Véleményük szerint ezeket a szavakat használják a legtöbben. Ezeket a szavakat nagyon ritkán egymásnak is mondják. A devla és a dilo a legelterjedtebb cigány szavak, amelyeket a beregszászi táborban használnak. Az adatközlők elmondása a Devla caches kamaftu kifejezést a vallásos emberek az Isten szeretetére értik. De egyes cigányok a párjuknak is mondják. Ezekből az információkból arra a következtetésre jutottam, hogy akik a táborban laknak jobban ismernek roma kifejezéseket, mint azok, akik kiköltöztek az utcákba. Ezt azzal indokolták, hogy a táborban többször hallani ilyen szavakat, mint az utcákban. Azoktól, akik azt mondták, hogy valamelyik családtagjuk beszéli a roma nyelvet megérdeklődtem, hogy miért nem tanulták meg tőlük a nyelvet. Vagy a gyermekeiknek miért nem tanítják meg. Erre a kérdésre olyan válaszokat kaptam, hogy nem szükséges nekik, mivel úgyse használják és

nem lenne kivel beszélniük. Nem is sajnálják, hogy nem tanulták meg a nyelvet. Mert szerintük nem fontos és megvannak nélküle.

Cigány kifejezések	Magyar jelentésük
Tumen	Te vagy
Mance	Velem
Maro	Kenyér
Bál	Haj
Bers	Év
Kamaftu	Szeretlek
Devla	Isten
Dilo	Őrült
Gogyi	szív
Grast	Ló
Devla caches kamaftu	Uram téged szeretlek

3. táblázat: A felnőtt cigányok által ismert roma kifejezések

Forrás: Saját szerkesztés, 2022

Arra a kérdésre is szerettem volna választ kapni, hogy a beregszászi cigányok mennyire ismerik a romák történetét, esetleg eredetmondákat. A legmegdöbbentőbb az a tény volt, hogy a megkérdezettek közül csak egy lány tudta megmondani, hogy ismeri, de nem a teljeset, hanem csak annyit, hogy Indiából származnak. Idézném, hogy mit mondott: “A történetet ismerem, de csak felszínesen, Indiából származnak és vándorló nép volt”. Megdöbbentő, hogy mennyire nincsenek tisztában a történelmükkel. Pedig mindannyian a Beregszászi “Opre Roma” Gimnáziumot végezték el. És a gimnázium folyosóján vannak plakátok kirakva ezzel kapcsolatban, hogy ha esetleg érdekelheti őket, akkor elolvassák. De elmondásuk alapján amikor ott tanultak, akkor is ott voltak, de nem érdekelte annyira őket. Mivel az a folyosókon van, és a szüneteket nem azok olvasásával töltötték.

Ezután megkérdeztem tőlük azt, hogy esetleg ismernek roma népcsoportokat. A válaszadók közül csak egy nő tudott választ adni erre. Ő el tudta mondani, hogy annak Oláh, Tóth és Beás cigányok. De arra már nem tudott választ adni, hogy ezek a csoportok hol találhatóak meg. Rákérdeztem, hogy esetleg tudja-e azt, hogy itt Beregszászban milyen cigányok élnek. Erre egyik válaszadó sem tudott felelni. Az 54 éves nő annyit tudott elmondani, hogy talán lovári nyelven beszélnek az itteniek, de azt nem tudja, hogy melyik csoporthoz tartoznak. Ők csak cigányok az állításuk szerint.

Szerettem volna választ kapni arra, hogy szerintük ki számít cigánynak. A válaszok elég különbözőek, de mégis egyformák voltak. Többen azt mondták, hogy az cigány, aki annak születik, akinek a szülei is azok, de voltak, akik szerint a bőrszín számít vagy éppen a nyelv. Pár számomra érdekes választ sorolok fel a következőkben:

1. *“Az cigány, akinek sötétebb a bőrszíne és a szülei is azok....”*
2. *“Aki annak születik! Aki úgy néz ki és úgy is beszél!”*
3. *“Aki cigány családból származik. Anyja, apja is cigány.”*
4. *“Nem tudom, egyszerűen látszik rajtuk, hogy cigányok.”*
5. *“Hát, aki annak vallja magát!”*

A többiek is ezeket mondták el, csak másképp kifejezve. A válaszokból arra lehet következtetni, hogy az számít cigánynak, aki elsősorban annak vallja magát és a szülei is cigányok. Sokan hozták szóba a kinézetet és a beszédet is. Mivel mind a kettő egy olyan pont, amely által meg lehet határozni, hogy az illető cigány vagy sem.

Választ szerettem volna kapni arra a felvetésre, hogy a XIX. századi cigány családokban, itt Beregszászban mennyire jellemző még a férfiak és nők közötti különbség. A válaszokból sok minden kiderül. A válaszadók közül csak hárman mondták azt, hogy az ők családjukra annyira nem jellemző. Igyekeznek egyforma félként tekinteni egymásra és inkább megbeszélni a dolgokat. De ez sem minden esetben történik meg. A legtöbben viszont azt vallják, hogy egy férfinak és egy nőnek megvan a maga helye és feladata. Ilyen például az, hogy a férfiak a családban a pénz keresők. A nőké a házimunka. A nők sütnek, főznek, takarítanak és gyereket nevelnek. Ennyi feladata van a nőknek. Az asszonyokra egy gyengébb félként tekintenek, akinek nincs sok beleszólása a dolgokba. Egy cigány nőnek tudni kell hol a helye, nincs annyi szabadsága, mint a férfiaknak. A cigányoknál a takarítás egy olyan dolog, amelyre nagyon ügyelnek. Az egyik adatközlővel is azért kellett átrakni az interjú időpontját, mert az első dátumkor ő takarított és azt nem hagyhatta ott. A cigány nők

a lányokat is igyekeznek bevonni a házimunkába már egész fiatalon. Mivel fiatalon fognak férjhez menni és akkor már rendelkezniük kell ezekkel a tudással. Akkorra tudniuk kell, hogy mi a dolguk egy házasságban. Míg a nők otthon vannak, addig a férfiak szabadon mehetnek sokfelé. A cigányasszonyok, ha mulatozni akarnak társaságban, akkor engedélyt kell kérniük a férjüktől. A cigány férfiak nagyon féltékenyek, ezért egyedül nem szokták elengedni az asszonyaikat sehova. Főleg nem mulatozni. Emiatt látni a városban is azt, hogy a cigány nők csoportosan járnak. Ketten, hárman mindig vannak egy társaságban. Az is szembetűnő, hogy egy cigány férfit sose látni női munkát végezni, vagyis sose takarít és sose mos. Nagyon meglátszik, hogy a férfiak uralkodnak a családtagok felett. Ha a férj, az apuka valamit nem enged meg, akkor azt nem is szabad csinálni. A lányokat is nagyon szigorúan fogják. Ahogy a cigány nőknek, úgy a lányoknak sem szabad egyedül lenni más cigány férfiakkal.

Az adatközlők válaszai arra a kérdésre, hogy mennyire tagolódik a roma társadalomban a nők és a férfiak szerepe:

1. *“Nagyon. A háznál a férfi a főnök. Egyes családoknál vannak kivételek, de nem sok.”*
2. *“A közösségben eléggé megszokott!”*
3. *“A nőnek és a férfinak is megvan a maga helye. A férfi pénzt keres, a nő otthon van.”*
4. *“Nagyon soknál megvan a szokás, hogy te nő vagy, neked ezt nem lehet. A férfi nagyon domináns és a nő nem szólhat bele a dolgokba.”*
5. *“A férfiak az erősebbek. Ők dolgoznak. Az asszonynak otthon a helye.”*
6. *“A férfiak szerint a nő legyen csak otthon főzzön, mosson, takarítson és szüljön gyereket.”*
7. *“A nő csak a házimunkát csinálhatja. A többi munka a férfié. Egy cigány férfi sose engedi, hogy a nő egyedül menjen valahova.”*

A cigányokról köztudott, hogy nagyon fiatalon házasodnak. Azok a cigánylányok, akik a 20 évet már betöltötték, de még nem házasodtak meg és nincs senkijük vénlányoknak nevezik. A szülők sok mindent megtesznek, hogy ez ne alakuljon így és ne maradjon a szülők nyakán a lány, mivel az megalázó számukra. A hagyományos cigány családokban még pár évvel ezelőtt is megszokott volt az, hogy a szülő választja ki, hogy kihez menjen hozzá a lány. És a jegyesek szülei kötnek egy egyességet, amivel mindkét család jól jár.

Ha egy fiú szülei megtalálják azt a lányt, akit a fiúknak szánnak, akkor ajándékot adnak a lány szüleinek, hogy lássák komolyan gondolják az egészséget. A cigányok elmondása alapján

a fiatalok megismerkedéséhez is vannak szabályok. Ilyen például az, hogy a fiú elkezd udvarolni és ezalatt ismerkednek meg egymással. Ezalatt az idő alatt nem lehetnek egyedül, mivel az illetlenségnek számít.

Vannak olyan esetek, még a mai napig is, hogy a fiatalok szülei valamilyen oknál fogva ellenzik a házasságot. Ilyen esetben szokott előfordulni, hogy a fiú elszökteti a lányt. Az elszöktetett lány családjától függ, hogy mi lesz ezután. Mert egyes szokások szerint a lány szülei bármikor hazavihetik. Akkor is, ha a lány már feleség és gyerekei vannak. A másik lehetőség az, hogy a szülők elfogadják az ifjú párt és engedélyezik, hogy együtt éljenek.

Azt ezt követő kérdésekben azt vizsgálom, hogy mennyire fontos a cigányok életében a tánc és a zene. Mindenkinek feltettem azokat a kérdéseket, hogy "Mennyire fontos szerepet tölt be a zene az életükben?", "Ismernek-e hagyományos roma zenét?". Ezekre a kérdésekre eléggé meglepő választ kaptak. Hiába köztudott az, hogy a romák szeretik a zenét és a zenészek, attól a mostani generáció már nem nagyon ismerik a hagyományos roma zenét. A férfiak között még van olyan, aki megtanult gitározni, de ők sem a népzenekeket játsszák.

A vallásos család életében az egyházi énekek vannak jelen. Minden héten a gyülekezetben hangos énekszóval dicsérik az Urat. Otthon a család ünnepekkor, mulatságokkor hallgatnak zenét, de azt is már csak a televízió, rádió vagy telefon segítségével. Az idősebbek elmondták, hogy régen a nagyszülei még leültek és énekeltek, a férfiak gitároztak. De ez a modern technika fejlődésével megszűnt. Cigány zenét is szoktak hallgatni, de már a mostani magyarországi előadóktól. A fiatalok körében megszokottabb a zene, egy egy baráti összeülésnél vagy szórakozásnál is hallgatnak zenét, de akkor is inkább pop zenét. Sokszor észre lehet venni, hogy a cigány fiatalok a városban járkálva is hangosan hallgatják a zenét. Innen is látni, hogy nagy szerepet tölt az életükben, de már nem a hagyományos zene. Egy lány volt, aki mondta, hogy a bátyja zenész, tud gitáron játszani. Így ők otthon is sokat ülnek le esténként, de ilyenkor általában a fiú gitározik és énekel. Néha a szülő is szokott vele együtt énekelni.

A tánccal is ez a helyzet. A cigányok, életében jelentős szerepe van a táncnak, de nem mindegyik formájának. A mostani generációk is szeretnek táncolni, de már nem a hagyományos táncot. A válaszadó férfiak között mindegyik azt nyilatkozta, hogy nem táncolnak és nem is szeretnek. A férfiak szerint a nők táncolna. A férfiak csak akkor, ha előtte alkoholt fogyasztott és mulatoznak. Miközben a szakirodalomból tudhatjuk, hogy a régi cigányok között a férfi volt főleg a táncos. Ő volt az, aki kezdeményezhet a táncot. Ez

mára megváltozott. A válaszok alapján nagyon ritkán van olyan esemény, hogy a cigányok az utcán összegyűlve csak úgy elkezdenek táncolni. A nők válaszai között is van ellentmondás. A válaszadók között 10 nő azt válaszolta, hogy ő nem tud táncolni és nem is nagyon szeret. Nagyon ritkán táncolnak. A többi válaszadó, vagyis 10 nő szeret táncolni. A válaszaik alapján ők szoktak otthon is táncolni, hogy elűssék az időt és szórakozzanak. Az egyik fiatal anyuka elmondta, hogy ő nem tud táncolni, de a gyerekével szokott "táncikálni".

A férfiak a népviselet kérdéseknél is passzívak voltak. Mivel nem ismerik a cigány népviseletet és nincs is nekik otthon. A régi hagyományt sem tartják be azzal kapcsolatban, hogy ha egy férfi megnősül, akkor elkezdi bajuszt növesztetni.

A nőkkel már más a helyzet. Megoszlik a válasz. A legtöbbször, vagyis 13-an azt mondják, hogy ismerik a népviseletet, de nekik nincs otthon. 7-en válaszolták azt, hogy nem ismerik a népviseletet. Akik ismerték azok főleg a fiatalabbak vagy azok a szülők, akiknek gyermekei a Beregszászi "Opre Roma" Gimnáziumban tanulnak. Mivel az iskolában van népviselet és egy - egy ünnepség alkalmával a gyermekek fel is vehetik. Akik ismerték megkértem őket, hogy mondják el, hogyan is néz ki. Példának pár válasz:

1. *"Nagyon színes blúz és van hozzá nagy szoknya, ami fodros, de nem annyira. Bár ezt is csak az iskolában láttam, mert nekünk nincs."*
2. *"Nagyon színes, csilli-villi mintás a ruha. Legtöbbször virágos minta van rajta. Két részből áll: egy kis felső és egy szoknya. A szoknya hosszú, fodros és nagy. Ehhez van még az ékszerek. De mindenből nagy méretű, nagy fülbevaló, nagy nyaklánc és vastag karkötő. Minden színes rajta. Bokaláncot is szoktak hordani."*

A ruhákkal kapcsolatban kíváncsi voltam arra, hogy miért van az, hogy a nadrágra mindig vesznek ruhát vagy szoknyát. A városban szinte minden egyes cigány nőn, ha lehül a levegő akkor azt látni, hogy felvesznek nadrágot, de rávesznek egy szoknyát vagy egy ruhát. A válaszadók többsége szerint azért hordják, hogy eltakarják magukat. A cigány nőknél az a szokás, hogy miután megházasodtak szoknyát kell hordani. Ezelőtt pár évvel is így ment még, de ahogy a divat alakul úgy változik a cigányok viselte is. Egyes válaszadók szerint divatból csinálják, mások szerint mert asszonyok és a többiek szerint azért van ez, mert megszokták, hogy mindig szoknyát kellett viselniük. De hideg időben kell alá valami. Vannak olyan családok, ahol a férj beleszól abba, hogy mit vegyen fel a nő. Mivel nem lehet fel túl rövidet, se túl kihívót, hogy ne látszódjon ki belőlük semmi. Csak a mellek lehetnek kint, de az is csak akkor, ha a nő gyereket szoptat. A férfi szigort gondolják egyesek okként

erre. Szerintük a férfi nem engedi, hogy csak nadrágot hordjon, mert az kiadja az alakját. Az pedig nem megengedett. Ezért vesznek felé szoknyát vagy ruhát. Érdekes válaszok születtek erre a kérdésre. A következőkben ezeket mutatom be:

1. *“Azután hordanak szoknyát, miután férjhez mentek. Ez nem kötelező nálunk. A mi családjunkban mindenki úgy öltözik, ahogy akar.”*
2. *“Azért hordanak, hogy eltakarják magukat, hogy mások ne nézzék meg őket. Az én anyukám is csak szoknyát hord. Sose láttam még nadrágban.”*
3. *“Egyeseknél szégyen, ha csak nadrág van és felül nincs szoknya. Másoknál a férfi nem engedi, hogy nadrágot viseljen.”*
4. *“Megszokásból hordják, mivel már évek óta így hordják a nők.”*
5. *“Nem tudom minek van így. A mi családjunkban ez nem szokás.”*

Kíváncsi voltam arra, hogy a felnőttek közül ki tudja, hogy mikor van a Nemzetközi Roma Nap. De csak ketten tudták, hogy Április 8-án van. A többiek nem voltak vele tisztában. De, akik tudták is azok még fiatal lányok, akik nemrégén végezték el az iskolát. Elmondásuk szerint a cigányok nem szokták megünnepelni, csak az iskola szokott erre a napra valamilyen ünnepséget rendezni.

A következő kérdésekre, hogy hányan ismerik a roma zászlót már jobb arányban válaszoltak pozitívan. 12 válaszadó ismeri a zászlót és 16-an nem tudják, hogy néz ki. Akik azt válaszolták, hogy tudják, hogy néz ki megkértem őket, hogy mondják is el. Mindennyian el tudták mondani, hogy zöld és kék színekből áll és a közepén van egy piros kerék.

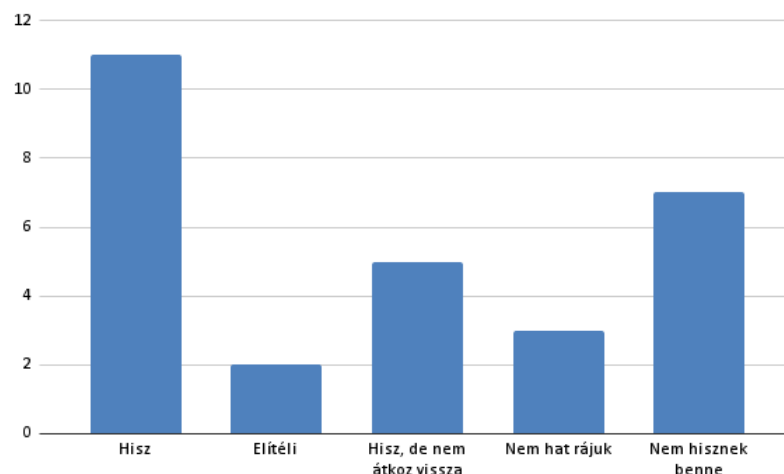
Következőnek arra szerettem volna választ kapni, hogy mennyire vannak tisztában a Himnuszukkal. A válaszadók közül 23-an ismerik a cigány himnuszt. Ők voltak azok, akik meg tudták mondani, hogy a következőképpen kezdődik: “Zöld az erdő, zöld a hegy is...”

A hírekkel és szóbeszéddel ellentétben a cigányok jelentős része nem hisz a boszorkányságban, sem a szellemjárásban. A megkérdezettek többsége, főleg a 20 ember, aki vallásos azt a választ adta, hogy ők hisznek a túlvilágban, jobban mondva a Mennországban, hisznek Istenben és abban is, hogy van Ördög. De a vallás nem engedi, hogy bármi másban is higgyenek. Az egyik lány úgy nyilatkozott, hogy úgy hallotta, hogy ezek valós dolgok, van ismerőse, aki hisz is benne, de ő nem.

Az átkozódás is egy megosztó dolog. A válaszadók többsége azt mondta, hogy nem hisz az átkozódásban. Főleg a férfiak. Az összes férfi azt nyilatkozta, hogy nem hat rá vagy nem

hisz benne. Az egyik férfi, aki vallásos azt mondta, hogy ő azért nem hisz benne, mert nem szabad. A vallás ellene van mindig olyan dolognak. Ketten elítélik az egészet. 5-en hisznek benne, de nem átkoznak vissza. Hárman azt mondták, hogy rájuk nincs hatással, még sose érezték, hogy hatott volna. Heten azt mondták, hogy nem hisznek benne. A további 11 fő pedig hisz benne és ha kell akkor vissza is átkoz (8. ábra).

Egyesek szerint nem mindig ki átkozódhat. Hisz csak azt lehet megátkozni, aki teljes szívből gyűlölnék. Így, ha hirtelen felindulásból áll neki valaki átkokat szórni, akkor az nem fog hatni. Ebből arra lehet, hogy nem minden roma hisz az átkozódásban. Főleg a fiatal válaszadók között voltak azok, akik nem hisznek benne. Az idősebbek pedig igen. Hiába a fiatalok körében az elterjedt az, hogy nem hisznek az átkokban, az egyik 54 éves nő adatközlő volt az, aki a következőt mondta erre: *“A Biblia azt mondja azoknak az embereknek, akik hisznek az átkokban, a szellemjárásban és a többi buta babonában nem lesz feltámadás.”*

8. ábra: Átkozódás

Forrás: Saját szerkesztés, 2022

Megfigyelhető a válaszok alapján, hogy a hit és az átok összefügg. Abban az értelemben, hogy azok a személyek, akik nagyon vallásosok, azok egyáltalán nem hisznek. Azok pedig akik járnak gyülekezetbe, de nem veszik olyan komolyan a vallást tartoznak ahhoz a csoporthoz, akik hisznek benne, de vissza már nem mernek átkozódni. Mert félnek, hogy az Isten megbünteti őket. Az egyik 18 lány azt mondta, hogy ő nem szereti az átkozódást és azt a személyt sem, aki ezt csinálja.

A cigányokra sok mindent lehet mondani, ilyen például az, hogy babonások. Az adatközlők között csak 2 nő mondta azt, hogy nem hisz a babonákban, a többiek hittek. A férfiak körében pont ellenkezőleg lett. Kevesebben vannak, akik ismernek babokat, mint azok, akik nem. Három mondta azt, hogy ismernek, öten pedig azt, hogy nem. De miután megkértem őket, hogy soroljanak már fel pár babonát, ami az eszükbe jut már nem tudtak mondani. Ez két okból fordulhat elő. Az egyik ok az, hogy tényleg nem jutott az eszükbe semmi. A másik ok pedig az, hogy annyira beleépültek már ezek a babonák a mindennapjaikba, szokásaikba, hogy nekik ez már természetes dolog, így nem tudják megkülönböztetni, hogy mi tartozik ide.

A következőkben táblázatban (4. táblázat) az interjú alatt összegyűjtött babonákat sorolom fel.

	Babonák, átkok, szokások
1.	Rontás: Sárból babát és koporsót kell készíteni. A babát bele kell tenni a koporsóba. A koporsót pedig a kéménybe. Ezt ott kell tartani egy ideig, majd kivenni.
2.	Babalátogatáskor nem szabad az ágyra ülni, mert nem lesz teje az anyának.
3.	Ha szoptató anya megy babalátogatóba, akkor mikor elfele jön egy kis tejet kell fejnie a padlóra, hogy ne vigye el a másik anyuka tejét.
4.	A baba fürdővizét csak nappal lehet kiönteni. Ha már elkezd sötétedni vagy már besötétedett, akkor nem szabad.
5.	A z udvaron és a házban is csak befelé lehet sepregetni, hogy a szerencsét ne seperjék ki a házból vagy le az udvarról.
6.	A kisgyermek mikor megszületik és sokan megnézik, akkor sokat sír. Ebben az esetben piros szalagot kell kötni a baba kezére, hogy ne verődjön meg.
7.	Ha egy macska átmegy az úton az ember szerencsétlen lesz.
8.	Csak az idősek tudnak rontást tenni valakire.
9.	Elrontanak attól, akit szeretsz és többet nem lehetsz együtt vele.
10.	A terhes nőket beteg emberek (pl. Down-szindrómás) nem szabad megnézni, mert a gyerek is úgy fog megszületni.
11.	Mindent meg kell kóstolnia a terhes nőnek, amit elé raknak, mert ha nem

	kóstonja meg, akkor elmegy a babája.
12.	A terhes nőnek előre nem szabad babakocsit venni, mert akkor meghal a gyerek.
13.	Sót a házból nem szabad kiadni.
14.	Szoptatás közben nem szabad rájajgatni a gyermekre, mert megromlik az anyja teje.
15.	Ha hosszú útra indulnának, de a kisgyerek előtte sírni kezd, akkor nem szabad elindulni, mert az út szerencsétlen lesz.
16.	Ha viszket a jobb kezünk, akkor pénzt fogunk kiadni, de ha a bal viszket, akkor pénzt kapunk.
17.	Ha a lány a házasság előtt összefekszik a párjával, akkor szerencsétlen lesz a házasság,

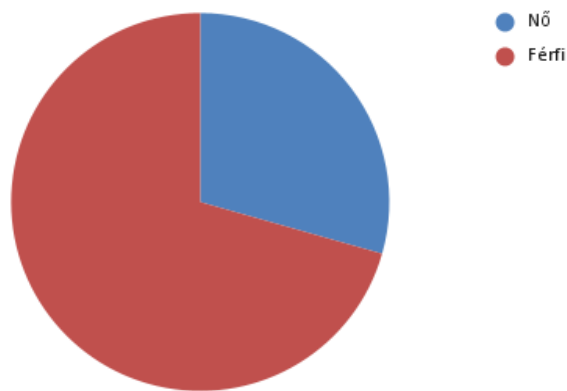
4. táblázat: Az összegyűjtött babonák és átkok

Forrás: Saját szerkesztés, 2022

A kutatásnak a harmadik része az volt, amikor a Beregszászi "Opre Roma" Gimnázium tanárait kérdeztem meg, hogy ők maguk és az iskola mennyire foglalkozik a cigányok hagyományaival.

Az iskolában jelenleg, a 2021//2022-es tanévben 21 pedagógus tanít. A pedagógusok közül az igazgatóhelyettes testnevelést, míg az igazgató kémiát tanít. A pedagógusi kar között nincs olyan személy, aki cigány nemzetiségűnek vallja magát. Egy pedagógusa volt az iskolának, aki cigány, de jelenleg szülési szabadságon van. Nemüket tekintve 6 férfi és 15 női oktató dolgozik az intézetben. A technikai munkások között van roma nemzetiségű. Szeptemberben 3 roma kezdett el dolgozni az iskolában. Közülük kettő takarító, egy pedig őr. A második féltől már csak az egyik takarító roma nemzetiségű.

A kutatás egy kérdőív segítségével történt. A kérdések segítségével megtudhattam, hogy az iskola mennyire foglalkozik a tanulók kulturális hátterével. A kérdőívet 17 pedagógus töltötte ki.

9. ábra: Pedagógusok nemek szerinti elosztása

Forrás: Saját szerkesztés, 2022

A többi pedagógussal nem tudtunk megfelelő időt találni vagy ukrán anyanyelvű és nem értette a kérdéseket.

Cigányokat tanítani nem egy könnyű dolog. Elhivatottság, bátorság és megannyi türelem kell hozzájuk. Emiatt kíváncsi voltam arra, hogy egy pedagógus miért választotta ezt az iskolát. Hisz, aki odamegy még nincs tisztában azzal, hogy mi vár rá. Teljesen más hozzáállás szükséges egy cigány gyerek és egy nem cigány diák tanításához. Ezért megkérdeztem a pedagógusoktól, hogy miért ezt az iskolát választották, miért kezdtek el cigányokat tanítani.

A válaszok különbözőek és érdekesek voltak. A válaszadók közül 5-en azt a választ adták, hogy nem volt máshol lehetőség, ezért maradtak az iskolában. A pedagógusi kar sűrűn változik, mivel nem sokan bírják hosszú távon a munkát.

A következőkben a pedagógusok válaszaiból mutatok be párat, amelyben kifejtik, hogy miért választották a cigányokkal való munkát.

1. *“Azért kezdtem el itt tanítani, mert szociálisan érzékenynek tartom magam és úgy gondolom, hogy ezt a szociális érzékenységet ebben az iskolában tudom kamatoztatni, hiszen cigány gyerekekkel nem úgy kell foglalkozni, mint a magyarokkal vagy ukránokkal. Hiszen a cigányok sajnos a társadalom peremén élnek még mindig. És a munkámmal azt szeretném segíteni, hogy ezt a nagy különbséget megpróbáljuk valahogy csökkenteni. Tudom, hogy nem*

tudok sokat elérni, de legalább, ha egy-két gyerekkel tudunk eredményt felmutatni, már az is hatalmas nagy siker, mert megmentettünk egy életet.”

2. *“Nem volt tudatos először, hogy cigány gyerekekkel foglalkozzak. Itt kaptam állást ebben az iskolában. És annyira megtetszett ez a közeg, hogy úgy éreztem nem is szeretnék már egy úgymond átlagos iskolában dolgozni, mert nemcsak megszoktam, hanem meg is szerettem ezt a munkát.”*
3. *“Úgy gondolom, hogy ezeknek a gyerekeknek is joguk van a minőségi oktatáshoz, minőségi neveléshez és szeretném a tudásommal minél jobban ezt segíteni. Nemcsak a saját gyerekeink érdemlik meg a minőségi oktatást, hanem legyen bármilyen nemzetiségű is az a gyermek igenis joga van ahhoz, hogy kapjon minőségi oktatást. Amit jó reménység szerint felnőtként fog tudni hasznosítani. ”*
4. *“Már gyerekkoromban a saját iskolámban is láttam, hogy mekkorra különbséget is tesznek a cigány és nem cigány tanulók között. És ez megmaradt bennem akkor is, amikor a pedagógiai tanulmányomat kezdtem el folytatni. Amikor befejeztem a tanulmányaimat úgy döntöttem, hogy szándékosan cigány gyerekek közé szeretnék menni. Azért döntöttem így, mert nem szeretnék különbséget tenni magyar és cigány között. Szerintem nemzetiségtől függetlenül minden gyerek megérdemli az egységes bánásmódot. A különbség annyi, hogy a cigánynak nem minden adatik meg, mint például egy átlagos gyereknek. És azt szeretném elérni, hogy ezeket a társadalmi különbségeket egységesíteni tudjam. ”*
5. *“Azért kezdtem el ott tanítani, mert véleményem szerint az ő oktatásuk is ugyanolyan fontos, mint az összes többi gyereké. És én szeretném, hogy a cigányok is, akiket tanítok megpróbáljanak kitörni abból a nyomorból, amelyben egyesek vannak.”*
6. *“Az motivált engem, hogy tanítsam őket és lássam a fejlődést rajtuk.”*
7. *“Úgy gondoltam, hogy a cigányok oktatási is ugyanolyan fontos, mint másoké, így inkább ezt az iskolát választottam.”*
8. *“Mielőtt idejöttem tanítani egy olyan iskolában dolgoztam, ahol a cigány és nem cigány tanulók egymás mellett tanultak. Így tudtam mi vár rám, ha eljövök ebbe az iskolába. Nem könnyű velük, de nem bántam meg, hogy végül eljöttem ide.”*

9. *“Nem sok választási lehetőségem volt, amikor munkát kerestem. Itt volt hely és ezért jöttem ide.”*
10. *“Mikor munkát kerestem több iskolában is lett volna hely, de végül ennél maradtam, mivel közel lakok az iskolához. Féltem az előttem állótól, de már 3 éve itt tanítok. Idő kellett míg megszoktam, de azóta nem bánom, hogy ezt választottam.”*

A következő kérdésben arra szerettem volna választ kapni, hogy mennyire vannak tisztában azzal, hogy melyik napon ünneplik a Nemzetközi Roma Napot. Mind a 17 pedagógus meg tudta mondani, hogy Április 8-án van ez az ünnepnap. Minden éven igyekszik az iskola, hogy ezen a napon különleges programok legyen. Ilyen például a plakátkészítő verseny, énekverseny, különböző mozgásos játékok, kézimunkák. Emellett az iskola tanulói készítenek egy előadást, amely keretén belül beöltöznek cigány népviseletbe és cigány verseket, dalokat adnak elő. A versenyeken vagy a tombolán a nyertesek ajándékot kapnak. Az előző években vendégek is részt vettek ezen az eseményen.

Következő kérdésem az volt a pedagógusok felé, hogy ismernek-e roma babonákat. A tanárok között volt, aki ismert, de voltak, akik nem tudták megmondani, hogy ez a babona cigány vagy sem.

A következő táblázatban olvasható, hogy a pedagógusok az általuk ismert babonák közül melyiket tekintik roma babonának.

	Babonák
1.	Nem mossák egybe a férfi és a női ruhákat.
2.	Ha fekete macska megy át az utcán az szerencsétlenséget okoz.
3.	A vizet nem szabad olyan helyre önteni, ahol az ember jár, mert akkor eltiporják a szerencséjét.
4.	A gyereket minél hamarabb meg kell keresztelni, nehogy a szellemek ártsanak neki.
5.	Egymás átkaitól nagyon félnek.
6.	Hétfőn nem szabad fizetni, mert akkor egész héten fizetni fog.
7.	Ha pénzt kapsz, meg kell köpködni, hogy több legyen.
8.	Ha a bal tenyered viszket, akkor pénzt kapsz, de ha a jobb, akkor kiadsz.

9.	Ha pénzt kapsz a cigánytól, akkor szerencséd lesz.
10.	Ha kést adunk valakinek, akkor pénzt kell kérni érte.

5. táblázat: Pedagógusok által ismert babonák

Forrás: Saját szerkesztés, 2022

Kíváncsi voltam arra is, hogy a pedagógusok mennyire vannak tisztában azzal, hogy milyen a roma népviselet. Arról már volt szó, hogy általában az összes rendezvényen igyekeznek egy vagy kettő tanulót öltöztetni a népviseletbe. A válaszadók közül minden pedagógus azt a választ adta, hogy a lányoknak színes és fodros szoknyájuk van, aminek a földig kell érnie. Felülről fehér vagy színes blúz, de van, amelyiken virágos minta van. A lényege az, hogy minél színesebb és feltűnőbb legyen. A fiúknak pedig fehér ing, fekete nadrág. Amihez megy egy sötét, lehetőleg fekete kalap és térdig érő csizma.

Kitértem a kérdőívben arra, hogy ismerik-e a hagyományos cigány zenét. Minden válaszadó azt válaszolta, hogy ismernek cigány dalokat, de ezek már a mostani előadóktól van. Tehát a hagyományos cigányzenét nem ismerik. Kivéve a cigány himnuszt. Meg tudták mondani, hogy a “Zöld az erdő, zöld a hegy is...” című dalt tekintik a romák a himnusznak. A magyar és az ukrán himnusz mellett ezt is eléneklik mindegy rendezvényen.

A hagyományos roma zenéssel nincsenek tisztában, de ha különböző rendezvényeken igyekeznek cigányzenét előadni. Ha van a tanuló között, aki tud gitározni akkor ő kíséri a dalt. A pedagógusok tudása szerint a cigány népies dalokat nem csak gitárral, hanem dobbal, kannával, kanállal és szájharmonikával is kísérik.

Szerettem volna választ kapni arra, hogy milyen cigány mesterségeket ismernek. 3 pedagógus csak azokat a munkákat tudta megmondani, amelyeket ma is csinálnak. Ilyen például a lókupec, fafaragó, vasszedő, eladó és építőiparos. A többi tanár, vagyis 17-en felsoroltak még eddig nem elhangzott, de régebben ismert mesterségeket. Ilyen például a vályogvető, házaló, kovács, lakatos, fafaragó és teknővájó. A mostani generáció nem foglalkozik ezekkel a munkákkal, csak nagyon kevés részük.

Nem csak a hagyományokra voltam kíváncsi, hanem arra is, hogy mennyire ismerik a romák történetét, eredetmondáit. A megkérdezett tanárok között volt, aki csak annyit válaszolt, hogy Indiából indultak. De voltak, akik különböző eredetmondákat is tudtak

mondani. Ezeket az eredetmondákat az iskola folyosóján ismerhették meg. Mivel vannak kirakva plakátok ezzel kapcsolatban, hogy ha a gyerekek elolvassák, akkor emlékezzenek majd rá.

Egy fontos kérdést is feltettem a pedagógusoknak, amely így hangzik: “Ön miért tartja fontosnak, hogy a roma tanulók tisztában legyenek a hagyományokkal?” “Mindenkinek azt a választ adta, hogy fontos, hogy ismerjék a hagyományaikat. Minden népnek tisztában kell lenni a saját kultúrájával.

1. „Szerintem mindenképpen fontos, hogy ismerjék hagyományaikat, mint más nemzetiségű gyermekek, mint például a magyarok. Vannak olyan hagyományok, amelyeket nem szívesen ismertetnék velük. Ilyen például, hogy fiatalon férjhez menjenek és gyereket szüljenek. Ezzel nem értek egyet, hiszen előtte sok mindent megtapasztalhatnak még az életben”.
2. „Azért tartom fontosnak, hogy majd tovább tudják adni a gyermekeiknek.”
3. „Szerintem legyenek tisztában azzal, hogy mi tartozik a kultúrájukhoz, mivel ez is a népükhöz tartozik.”

A következő kérdésem is ide kapcsolódik, mivel arra is szerettem volna választ kapni, hogy “Mit tesz azért, hogy a cigány tanulók megismerjék a hagyományaikat?”. Erre nem sok válasz érkezett. Azt a választ kaptam, hogy megtanítyják a gyerekeknek a roma himnuszt. Felső osztályokban, a történelem órán tanulnak arról, hogy honnan is erednek, a vándorlásukról és a letelepülésükről. A szervező pedagógus, aki a művészetpedagógus is egyben szokott cigány dalokat énekelni velük órán, illetve cigány táncot is tanulnak a szerepekre.

Az iskola nagy hangsúlyt fektet a cigány tanulók oktatására. Igyekeznek minél több lehetőségét felajánlani, amelyek előnyére válhatnak, mind az oktatás terén és mind a kulturális téren. Egyik ilyen eset az volt, amikor az Irka gyermekújságba került a tanuló műve. Mivel nagyon tehetséges az írás terén és szereti a költészetet is.

Az iskola hivatalosan nem kapta meg a cigány iskola státuszt, így ugyanolyan tartervvel és ugyanolyan órákat tanulnak, mint más iskolában. Nincs külön roma nyelvtan vagy roma történelem tanáruk, mivel nem találtak hozzá megfelelő szakembert. Várják a lehetőséget, hogy egy szakértő segítségével tanulhassák az iskolában a diákok nemcsak a roma nyelvet, de megismerhessék hagyományaikat és szokásaikat.

Az iskola igazgatónője évekkal ezelőtt önszorgalomból elkezdett megismerkedni a roma nyelvvel. Vett cigány-magyar szótárt és annak a segítségével tanulgatta a szavakat. Az egyik legfőbb problémája az, hogy vannak olyan szavak a roma nyelvben, amelyeket nem. És hiába van minden hétköznapi cigányok körében nem tud segítséget kérni a fonetikában.

Az iskola könyvtárában találhatóak olyan ABC-s és mesekönyvek, amelyek roma nyelven íródtak. Ezekből a könyvekből csak egy - egy példány van. A könyveket a gyerekek is kikölcsönözhetők, de nem érdekes nekik, mivel nem értik mi van beleírva.

Roma kultúrát tartalmazó plakátok és hirdetések is láthatóak a Beregszászi "Opre Roma" Gimnázium folyosóján. Különböző témájú a transzparens. Van, amelyik a roma eredetmondát foglal magába, de van, amely a kultúrájukkal kapcsolatos. További az iskola életéről szóló fényképek is vannak kiragasztva, amelyek segítségével megismerkedhet a látogató különböző rendezvényekkel, amelyet az iskolában rendeztek. Emellett az iskola előterében a magyar és ukrán zászló mellett a roma zászlót is kitétték. Az iskola névtáblája, csak ukrán nyelvű és az iskola külső falán az ukrán zászló van kitéve.

Minden évben megünneplik a nemzetközi roma napot. Nemzetközileg 1971. április 8-án fogadták el ezt a napot, mint ünnepnap. A Beregszászi "Opre Roma" Gimnázium életében egy fontos esemény. Ezen a napon ugyanolyan rendezvényt szerveznek, mint egy farsangi vagy mikulási ünnepeken. Az ünnepség általában egész napos. Ezen a napon vendégeket hívnak meg, hogy megnézzék a rendezvényt. Meghívott vendég szokott lenni a Beregszászi Magyar Konzulátus, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, az Ungvári 14. számú Általános Iskola képviselői és az iskola támogatói. Ezen a napon a gyerekek műsorral készülnek. A műsorban látható énekes-táncos előadások, színdarabok, és versek is.

A Beregszászi "Opre Roma" Gimnáziumban a tavaly évig gitár szakkör volt. Ezen a szakkörön egy külsős ember eljárt az iskolába délutánonként és gitározni tanította a tanulókat. Ez a szakkör áttelepült a Beregszászi Máltai Szeretetszolgálat udvarába. Itt minden nap egy felzárkóztatási program keretén belül tanítják a gyerekeket írni, olvasni, számolni. Illetve az ünnepekre igyekeznek roma hagyományoknak megfelelően készülni. Tanulnak cigánytáncot, cigányzenét.

A 2021-ben bekövetkezett névváltoztatáskor az iskola igyekezett figyelembe venni a cigányokat. Ez azt jelenti, hogy nem kapták meg a cigány iskola státuszt, de szerették volna valahogyan kapcsolatba hozni az iskola nevét a cigányokkal. Így kapta meg az Opre Roma

megnevezést, ami azt jelenti, hogy Fel Cigányok. Így, aki hallja az iskola nevét egyből tud arra asszociálni, hogy itt roma tanulók tanulnak.

A névváltoztatással egyetemben az iskola mottója is megváltozott. Ezt a mottót minden gyerek ismeri és ezáltal is próbálják motiválni őket. Az iskola mottóját a szervezőpedagógus találta ki. A következőképpen hangzik:

“Opre Roma Gimnázium

Ide jár sok lány és fiú.

Fel, cigányok, tanuljunk!

Rajtunk múlik a sorsunk.

Ha a tudást megszerezzük

Életünket jobbra tesszük.

Fel cigányok, előre!

Gondoljunk a jövőre!

Rá, rá, hajrá!”

2.4. A hipotézisek bizonyítása és/vagy cáfolat

A vizsgálat során figyelembe véve a hipotéziseket, a kutatói kérdéseket és válaszokat a következő eredményeket kaptam. A cigányok nem ismerik a roma nyelvet. Csak kifejezéseket tudnak mondani. Beregszászban nem sok olyan cigány él az elmondások szerint, akik folyékonyan beszélnek románul. A szavak, amelyeket ismernek lovári nyelvjárásból vannak. A gyerekek kevesebb szót ismernek, mint a felnőttek. Ezekből az adatokból megtudhattuk, hogy a hipotézisem, miszerint “Minden roma ismeri és beszél a cigány nyelvet!” nem állja meg a helyét. Mivel nagyon kevesen ismerik.

A következő hipotézisem helytálló volt. Mivel az idősebb korosztály a kapott adatokból alapján jobban ismeri a népi hagyományokat és szokásokat. A fiatalok még nincsenek

tisztában azzal, hogy mi tartozik a szokásokhoz. A gyermekek válaszai alapján egyikőjük sem tudott roma népi hagyományt mondani.

A harmadik hipotézisem az volt, hogy “Minden roma ismer hagyományos roma népdalokat, néptáncot, népi mesterségeket!”. A kapott válaszokból arra a következtetésre jutottam, hogy szeretnek énekelni és szeretnek táncolni is, de nem a népies dalokat. Ahogy telnek az évek egyre kevesebb népi éneket vagy cigány néptáncot ismernek a fiatalabb generációk. Míg azok az adatközlők, akik 50 éven felül vannak elmondták, hogy amikor fiatalok voltak még jobban táncoltak az emberek, akár az utcán is, de ez elmúlt. A fiatal generációk már csak ünnepeken vagy mulatságokon táncolnak. A népi mesterségeket ismerik, de már nagyon kevesen foglalkoznak vele. Még vannak kovácsok, famegmunkálók és kosár szövők. De a többi roma már más munkák után nézett. Ilyen a gyári munka, vasgyűjtés, utcaseprés, szemétszedés vagy dió eladás.

A három kutatási kérdést is meg tudtam válaszolni a kapott adatok alapján. Megtudhattam, hogy a roma nők jobban tisztelik és betartják a hagyományaikat, mint a férfiak. Ez azért is van, mivel a cigány nőknek több elvárásnak kell megfelelniük és jobban oda kell figyelni, hogy mit csinálnak. A roma férfiak velük ellentétben szabadabbak, tehát rájuk nem vonatkoznak olyan szabályok. A családok életében a férfi a domináns fél, ezért a cigány nőknek nemcsak a hagyományokat kell betartani, hanem a férjük által mondott dolgokat is.

A második kutatási kérdéssel arra szerettem volna választ kapni, hogy minden cigány jó a népművészetekben. A kapott adatok alapján megtudhattam, hogy nem minden roma jó a népművészetekben. Vannak, akik például a táncban jók, vannak, akik az éneklésben, vannak, akik a zenéléshez értenek. De vannak olyanok is, akik egyik népművészeti ágban sem kiemelkedőek.

A harmadik kutatási kérdésem a következő: “Milyen jelentőséggel bírnak a kultúrájukban a babonák és az átkok?”. A kapott válaszokból arra a következtetésre jutottam, hogy az idősebbek jobban hisznek a babonákban, mint a fiatalok. Kivéve a vallásos cigányok, mert ők elítélik és nem tartják be a babonákat és az átkokat. A lányok, nők körében több babona van, amit még a fiatalok is betartanak. Ilyen például az a házassággal és babavárással kapcsolatos hiedelmek.

A cigányok hagyomány ismeretei elég csekély mértékű. Nem sok tradícióval vannak tisztában. De a szokásaik annyira bele vannak épülve a mindennapjaikba, hogy nem tudják megkülönböztetni.

ÖSSZEFOGLALÁS

A munkám fő célja az volt, hogy felmérjem a beregszászi roma lakosság hagyományait és kultúráját. Mennyire ismerik a szokásokat, illetve mennyire tartják be őket. Diplomamunkámat két fő fejezetre osztottam.

Az első fejezetben a romák történetét, a hagyományokat és szokásokat ismertetem. Összegyűjtöttem és bemutattam, hogy a cigányok életében mennyire is fontos szerepet játszik a tánc és a zene. Emellett kitértem a cigányok hagyományos öltözködési szokásaira is.

A második fejezet a munkám fő része. Ebben a fejezetben mutatom be a kutatás körülményeit és eredményeit is. 51 cigány személlyel készítettem interjút. Ebből 23 gyerek, míg 28 felnőtt van. A mélyinterjúkból megtudhattuk, hogy sok cigány ma is él hagyományokkal és nehezen engednek belőle. Annyira az életükhöz tartozik, hogy már beépült a mindennapjaikba. Így nem tudják megkülönböztetni, hogy mi tartozik a tradíciókhoz. A családi kötelék és kultúra nagyon fontos szerepet játszik a cigányoknál. Emiatt sokan lemondanak álmaikról, hogy a családi szokásaikat vigyék tovább. Ugyanakkor a cigányok meg vannak elégedve az életükkel. Nem változtatnának rajta semmit. Ők ebbe születtek bele, ezeket a szokásokat látták szüleiktől, nagyszülőiktől és a környezetüktől is. Ezért elfogadták a sorsukat.

A Beregszászi “Opre Roma” Gimnázium pedagógusaival is készítettem egy felmérést. Ez a kutatás kérdőív segítségével történt. Összesen 17 tanár állt a segítségemre. A kérdésekből megtudhattuk, hogy az iskola igyekszik támogatni, tanítani és nevelni a cigányokat, de nem sok lehetőségük van arra, hogy megismertessék velük a kultúrájukat. A pedagógusok többsége maguk sincsenek tisztában se a cigány nyelvvel, se a kultúrákkal olyan részletesen, hogy meg tudják tanítani a gyerekeknek.

A cigányok tisztában vannak azzal, hogy már ők sem tartják úgy be a hagyományaikat, az idő múlásával azok is változtak. De a babonákat és a családi szokásokat nem szegik meg sose. Ezek lettek beléjük nevelve. Ezért fontos, hogy odafigyeljünk embertársainkra, igyekezzünk segíteni nekik megismerni történelmüket és hagyományaikat. Mivel egy nép akkor marad fent, ha nem veszik el népi kultúrájuk és tradíciók.

A kutatási kérdéseket a felmérés alapján sikeresen megválaszoltam. A válaszokból arra a következtetésre jutottam, hogy a roma nők jobban betartják és tisztelik a hagyományokat és tradíciókat. Illetve a babonákra is nagyobb hangsúlyt fektetnek, mint a férfiak. Ám a

népművészetben nincs akadálya a nemek közti különbségnek. Az azt jelenti, hogy a nők és a férfiak is ugyanúgy jók lehetnek bennük. A nemek nem meghatározó tényezője annak, hogy melyik népművészeti ágban jeleskedik az illető.

A hipotéziseimet is be tudtam bizonyítani, illetve meg tudtam cáfolni. Megcáfoltam azt, hogy minden roma ismeri és beszéli a roma nyelvet. Ez a kapott adatok alapján nem igaz, mivel kevesen ismerik a cigány nyelvet. Sőt vannak, akik csak szavakat ismernek, de vannak, akik egyáltalán nem beszélnek. Egy másik hipotézisemet is megcáfoltam. Ez a hipotézis arról szólt, hogy minden roma ismeri hagyományos roma népdalokat, néptáncot, népi mesterségeket. A kapott válaszok alapján ez nem igaz, mivel csak egyes cigány felnőttek ismernek ilyen népművészeti ágakat. A harmadik hipotézisemet pedig alá tudtam támasztani. Ez a hipotézisem arról szólt, hogy az idősebb generáció sokkal jobban ismeri és tisztában van a tradíciókkal és babonákkal.

REZUME

Головною метою моєї роботи було оцінити традиції та культуру ромського населення м. Берегово. Наскільки добре вони знають звичаї і наскільки вони їх дотримуються. Я розділила свою роботу на два основних розділи

У першому розділі описую історію, традиції та звичаї ромів. Я зібрала і представила, наскільки важливий танець і музика в житті ромів. Також розповіла про традиційний одяг та звички ромів

Другий розділ – основна частина моєї роботи. У цьому розділі представляю обставини та результати дослідження. Загалом було опитано 51 осіб ромського населення. З них 23 дитини та 28 дорослих. З інтерв'ю ми дізналися, що багато ромів все ще живуть за традиціями і їх важко відпустити. Це настільки належить їхньому життю, що вже інтегровано в їхнє повсякденне життя. Тому ми не можемо сказати, що це належить до традицій. Дуже важливу роль у ромів відіграють родинні зв'язки та культура. Через це багато хто відмовляється від своїх мрій, щоб продовжити свої сімейні звички. При цьому роми задоволені своїм життям, вони б нічого в цьому не змінили. Всі вони народилися в цьому, і також бачили ці звички від своїх батьків, бабусь і дідусів та свого оточення. Тому вони змирилися зі своєю долею.

Я також провела опитування з вчителями гімназії Берегівської гімназії "Опре Рома". Це дослідження проводилося за допомогою анкети, загалом було опитано 17 вчителів. Опрацьовуючи анкети виявилось, що школа прагне підтримувати, навчати та виховувати ромів, але у них не так багато можливостей познайомити їх із своєю культурою. Більшість педагогів самі не знають циганську мову чи культуру настільки детально, щоб вони могли навчити дітей.

Роми усвідомлюють, що якщо вони не дотримуються так своїх традицій, то ті змінилися з часом. Але забобони та сімейні звичаї ніколи не порушуються. Тому важливо приділяти увагу нашим ближнім, намагатися допомогти їм дізнатися про їхню історію та традиції. Бо народ виживає, якщо не втрачає своєї народної культури і традицій.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Angyal Magdolna (2017): A cigányság körében élő szokások, hiedelmek, babonák. In: Egyenlőség, egészség és a roma/cigány közösség. Fundación Secretariado Gitano, Madrid, 19–22.

Babindák István: Romana Jile Társulat

URL: <http://romanejile.sk/hu/tortenelem/a-ciganysag-tortelme/a-ciganyok-jelkepei>

Megtekintés dátuma: 2022.02.15.

Baksa Nóra (2020): Cigány/roma felnőttek életútja egy kutatás eredményeinek tükrében. Pedagógia és Pszichológia Tanszék, Beregszász, 48 p.

URL: <http://dspace.kmf.uz.ua:8080/jspui/handle/123456789/385>

Beck Zoltán (2003): A tehetséges cigány irodalom, Gypsy Studies 12, PTE BTK Romológia Tanszék, Pécs

Békési Ágnes (2002): Szocializációs minták átörökítése cigányzenész családokban, Educatio 3, 431–440.

Beregszászi “Opre Roma” Gimnázium hivatalos honlapja

URL: <https://7zosroma.klasna.com/uk>

Megtekintés dátuma: 2022. 05.20.

Binder Mátyás (1995): „Elképzelt kultúra” A roma/cigány kultúra egy lehetséges értelmezése és félreértelmezései, Budapesti Könyvszemle, 3. szám, Budapest 172-195

Borbély Sándor (2007): Változó „határjelek” – a péterfalvi cigányok kulturális és etnikus identitása, Regio 2007/1: 51–83.

Boros Julianna (2015): Kérdőíves vizsgálat az Amrita Orientációs Baráti Kör Egyesület tagjaival – tapasztalatok és eredmények In: Varga Aranka (szerk.): Amrita az ezredforduló előtt, Pécsi Tudományegyetem BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, WHSZ, Pécs. 89-146.

Bódi Alexandra (2014): Cigányvér, Az identitás, a hagyományörzés és a hagyományozódási folyamat viszonya a tánc vonatkozásában a cigányoknál, Szakdolgozat, Budapest Kortárstánc Főiskola - Táncművész BA szak, Budapest

Braun László, Csernicskó István, Molnár József, (2010): Magyar anyanyelvű cigányok/romák Kárpátalján, PoliPrint Kft, Ungvár.

Bunda Fehér Rita: Felhangolva: Pap Jazz Quartet. Kárpátalja.ma.

URL: <https://karpatalja.ma/kultura/felhangolva/felhangolva-pap-jazz-quartet/?fbclid=IwAR2jk9Jd89I8LOtq1upnb3bqb2nnk3J-4is1OE2tS-M3azicct9vL9h81sI>

Megjelenés dátuma: 2021.10.03.

Utolsó letöltés: 2022.05.20.

Dr. Csernicskó István (2021): Az ukrainai többnyelvűség színe és fonákja című előadásán. Előadás.

Elhangzott: 2021. 11. 16.

Dupcsik Csaba (2009): A magyarországi cigányság története. Történelem a cigánykutatók tükrében, 1890-2008. Osiris Kiadó, Budapest

Erdős Kamilla (1958): A magyarországi cigányság. Néprajzi Közlemények II

Hajdú András (1955): Van-e cigány népzene? Új Zenei Szemle 6 (10): 20-25

Horváth Kata (2006): Cigányzene – cigány zenék. (Az antropológiai interpretáció lehetőségei), In: Prónai Csaba (szerk.): Cigány világok Európában, Kézirat, Nyitott Könyvműhely Kiadó, Budapest

Janky Béla (1999): A cigány nők helyzete, In. Pongrácz Tiborné–Tóth István György szerkesztette., A nők helyzete, Munkaügyi Minisztérium–TÁRKI, Budapest, 217–238 o.

Felföldi László (1988): A magyarországi cigányság tánc kultúrájának kutatásáról, Műhelymunkák a nyelvészet és társtudományai köréből IV. szám, Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 2001 71-79.

Forray R. Katalin (1997), Az iskola és a cigány család ellentétei. (Hipotetikus modell), Kritika Folyóirat, Budapest, 1997/7.

Forray R. Katalin (2013): Cigány egészség, cigány betegség, Educatio 2013/Nyár

Hegedős Sándor (2000): Cigány irodalmi kislexikon, Konsept-H Kiadó, Budapest

Kállai Ernő (2018): A cigányok és a zene. A cigányzene és a zenész cigány fogalmának változása az elmúlt évszázadokban. Belvedere Meridionale 30. évf. 3. sz. 120–140.

Kemény István, Janky Béla, Lengyel Gabriella (2004): A magyarországi cigányság 1971-2003, Gondolat Kiadó-MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest

Kemény István, Havas Gábor (1996): „Cigánynak lenni”. In. Andorka Rudolf, Kolosi Tamás, Vukovich György (szerk.): Társadalmi riport, TÁRKISzázadvég, Budapest 352-380.

Kemény István (1997): A magyarországi roma (cigány) népességről. Magyar Tudomány, 6. szám. Budapest

Kertesi Gábor, Kézdi Gábor (1998): A cigány népesség Magyarországon. SocioTypo, Budapest

Ladányi János, Szelényi Iván (1997): Ki a cigány?", Kritika, 12. sz., Akadémia Kiadó, Budapest 3-6. o

Molnár József, Molnár D. István (2005): Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében, KMPSZ Tankönyv- és Taneszközközlés, Beregszász

Nagy Janka Teodóra, Sztojka Kovács Petra (2019): Romológiai Alapismeretek. Közelítések a cigány közösségi kultúrához, Pécsi Tudományegyetem, Pécs

Nagy Pál (1998): A magyarországi cigányok története a rendi társadalom korában, Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola, Kaposvár

Orsós Anna (1997): A magyarországi cigányok nyelvi csoportjai, In. Bódi Zsuzsanna szerkesztette: Cigány néprajzi tanulmányok 6, Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 194–197 o.

Orsós Anna (2012): A magyarországi két beszélt cigány nyelv (romani és beás) helyzetéről, PTE – Mandulavirágzás KFT

Szabóné Dr. Kármán József (2018): A magyarországi cigány/roma népesség kultúrantropológiai és orvosantropológiai megközelítésben, Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Debrecen

Szuhay Péter (1995): „Cigány kultúra. A magyarországi cigány etnikai csoportok kulturális integrációjáról és a nemzeti kultúra megalkotásáról”. BUKSZ, 3. sz., 329-341.

Szuhay Péter (1999): A magyarországi cigányság kultúrája: etnikus kultúra vagy a szegénység kultúrája, Panoráma Kiadó, Budapest

Смець, Григорій – Дяченко, Борис (1993): Циганське населення Закарпаття. Ужгород: Видавництво „Карпати”

MELLÉKLET

1. számú melléklet: Az interjú kérdése a felnőtteknek:

I. Családi háttér:

1. Nem
2. Kor
3. Lakóhely
4. Családi állapot
5. Hányan laknak egy háztartásban?
6. Foglalkozás
7. Szülők foglalkozása
8. Legmagasabb iskolai végzettsége?

II. Pillanatnyi élményhelyzet:

1. Vallás
2. Nemzetiség
3. Milyen nyelveket beszél?

III. Kultúra:

1. Ismeri/beszéli-e a roma nyelvet?
2. Soroljon kifejezéseket vagy mondatokat cigány nyelven!
3. Ismeri-e a romák történetét?
4. Ismer-e eredetmondákat? Ha igen, akkor melyeket?
5. Ön szerint ki cigány?
6. A cigány vagy a roma jelzõt részesíti előnyben?
7. Milyen cigány csoportokat ismer?
8. Mennyire tagolódik a roma társadalomban a férfiak és a nők szerepe?
9. Jellemző-e az Ön családjára vagy más családokra a munkamegosztás? Vannak-e olyan munkák, amelyeket kizárólag nők vagy férfiak végezhetnek?
10. Mennyire jellemző a családokra, hogy a férfiak szabadabban mulatozhatnak, mint a nők?
11. Mennyire fontos szerepet tölt be a zene az Ön és a családja életében?
12. Ismer-e hagyományos roma zenéket?
13. A tánc milyen szerepet tölt be az életükben?
14. Ismer-e hagyományos roma táncokat? Ha igen, mikor szokták eltáncolni?

15. Ismeri-e a roma népviseletet? Van-e Önnek olyan ruhája? Ha igen, milyen alkalmakra szokta felvenni?
16. Van-e jelentősége annak, hogy a roma nők a mindennapokban szoknyát/ruhát hordanak?
17. Mikor van a Roma Világnap?
18. Hogy néz ki a roma zászló?
19. Ismeri-e a roma himnuszt? El tudja-e mondani?
20. Hisz-e a túlvilágban?
21. Az Ön életére mennyire jellemző, mennyire hisz a szellemjárásban, a sorsban, a boszorkányokban, az ördögben?
22. Ismer-e hiedelmeket ezekkel kapcsolatban? Milyen teendők vannak ilyen esetekben?
23. Ismer-e roma szokásokat, babonákat? Mondjon példákat rá!
24. Mennyire hisz az átkozódásban?

2. számú melléklet: Az interjú kérdése a tanulóknak:

1. Hány éves vagy?
2. Hol élsz most? Táborban vagy az utcában?
3. Kikkel élsz együtt? Hányan laktok az udvaron?
4. Szüleid és testvéreid legmagasabb végzettsége? Van-e olyan, aki tovább folytatta a tanulmányait?
5. Van-e testvéred, ha igen, akkor hány?
6. Szüleid foglalkozása?
7. Szüleid vallásosak voltak?
8. Te gyakorlod a vallást? Jársz-e gyülekezetbe?
9. Milyen nemzetiségűnek vallod magad?
10. Mi az anyanyelved?
11. Beszélsz-e más nyelveket? Beszéled-e az államnyelvet?
12. Beszéled-e a roma nyelvet? Ismersz-e roma szavakat?
13. Ismered a cigány zászlót? Ha igen, hogy néz ki?
14. Ismered-e a cigány himnuszt?
15. Mikor van a nemzetközi roma nap?
16. Ismersz-e hagyományos cigányzenét? Szoktatok otthon vagy a társasággal cigány zenét hallgatni/játszani?
17. Ismersz-e hagyományos cigány táncot? Szoktál-e táncolni?
18. Van-e otthon cigány népviselet? Szoktad*e hordani azt? Ha igen, akkor milyen alkalmakon?
19. Ismersz-e babonákat?
20. A családnak milyen szokásai vannak?
21. Vannak olyan szokások, amelyeket bizonyos alkalmakkor használtok?

3. számú melléklet: Kérdőív a tanároknak

1. Neme?

a) nő

b) férfi

2. Hány éves?

3. Hol dolgozik?

4. Milyen nemzetiségűnek vallja magát?

5. Miért kezdett a cigányokkal foglalkozni?

6. Tudja-e mikor van a Roma nap?

7. Ismer-e roma babonákat? Ha igen, soroljon fel párat!

8. Ismeri - e a roma népviseletet?

9. Ismer-e cigányzenét?

10. Milyen hangszereket használnak a cigányok a zenéléshez?

11. Milyen cigány mesterségeket ismer?

12. Ismeri-e a romák történetét, eredetmondáit?

13. Ön mennyire tartja fontosnak, hogy a roma tanulók tisztában legyenek a hagyományokkal?

14. Mit tesz azért, hogy a cigány tanulók megismerjék a hagyományait?

Завідувачу кафедри
Біда Олена Анатоліївна,
доктор пед. наук, професор
здобувача вищої освіти
Бакша Нора Бейлівна
Студентка II-го курсу
ОП 013 Початкова освіта магістр
(ПІБ студента, спеціальність, курс)

ЗАЯВА

З правилами чинного Положення «Про академічну доброчесність в Закарпатському угорському інституті імені Ф. Ракоці II» від «30» серпня 2019 року, згідно з яким виявлення плагіату є підставою для відмови в допуску роботи до захисту і застосування заходів дисциплінарної та академічної відповідальності, ознайомлений(а).

Про використання Системи виявлення текстових збігів/ідентичності/ схожості в роботах здобувачів вищої освіти повідомлений(а) та надаю свою згоду на обробку та збереження моєї роботи в Базі даних Інституту. Також надаю ЗУІ право на передачу моєї роботи для обробки та збереження в Системі виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості та використання роботи для виявлення плагіату в інших роботах, які завантажувалися/завантажуються для перевірки Системою виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості та користувачами, які мають доступ до цієї Системи, виключно в обмежених цілях для виявлення плагіату в текстах робіт.

Робота для перевірки Інституту надається в друкованому та електронному варіанті. Електронна версія моєї роботи збігається (ідентична) з друкованою.

31.05.2022.

Дата

Підпис

Bida Olena
tanszékvezetőnek
Baksa Nóra
II. évfolyamos
013 Tanító, magiszteri szakos hallgatótól
(hallgató teljes neve, szak, évfolyam)

NYILATKOZAT

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola 2019. augusztus 30-án kelt tudományetikai szabályzatának pontjaival, amelyek szerint plágium felfedezése esetén a diplomamunka nincs védéshez engedve, megismerkedtem.

Tájékoztatást kaptam a plágiumszűrő rendszer használatáról, hozzájárulok a munkám ellenőrzéséhez és tárolásához az intézményi adatbázisban. Felhatalmazom az intézményt, hogy a munkámat ellenőrzés után felhasználhassák a plágiumszűrő program működésénél a további munkák ellenőrzésének folyamatában.

A munkát ellenőrzés céljából elektronikusan és nyomtatott formában is benyújtottam az intézménynek. Munkám elektronikus változata azonos a nyomtatott példánnyal.

2022.05.31.

Dátum

Aláírás

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1011352263

Дата перевірки:
27.05.2022 22:47:43 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
27.05.2022 22:52:27 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: Baksa-Nóra

Кількість сторінок: 65 Кількість слів: 19740 Кількість символів: 138301 Розмір файлу: 960.79 KB ID файлу: 1011238061

1.79% Схожість

Найбільша схожість: 0.49% з Інтернет-джерелом (http://phd.lib.uni-corvinus.hu/898/1/Elekes_Gyorgyi.pdf)

1.74% Джерела з Інтернету

54

Сторінка 67

0.52% Джерела з Бібліотеки

43

Сторінка 68

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел